

บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม
ในจังหวัดสงขลา

กิตติพงษ์ แก้วยอดทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
2550

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา
ชื่อ – ชื่อสกุลผู้ทำวิทยานิพนธ์ : นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..... ประธานที่ปรึกษา
(อาจารย์ดร. อิศรัญญา รินไธสง)

..... กรรมการที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. จรัส อติวิทยาภรณ์)

..... กรรมการที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ)

มหาวิทยาลัยทักษิณอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ประดิษฐ์ มีสุข)

สำเร็จการศึกษาเมื่อ วันที่ เดือน พ.ศ.
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับบทบาทการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรลักษณะชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ อิหม่ามในจังหวัดสงขลา จำนวน 186 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการรับรู้บทบาท และตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ใช้การทดสอบค่าที (t - test) และการทดสอบค่าเอฟ (F - test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาพบว่า

2.1 อิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่ปฏิบัติงานในชุมชนที่มีลักษณะต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และด้านการพัฒนาวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยอิหม่ามที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีบทบาท ในการส่งเสริมการดำเนินงานมากกว่าอิหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และอิหม่ามที่มีอายุ 40 - 50 ปี

2.3 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมาก มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมากกว่าอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทน้อย

ABSTRACT

The objectives of this research study were to study the levels of the *Imam*'s role in the promotion of cultural affairs in the province of Songkhla, and to look comparatively at the said role in terms of the variables of community description, age, educational level, and perception of the role.

The research sample consisted of 186 *Imams* in the province of Songkhla. The data-gathering instrument was a rating-scale-of-five questionnaire with three parts: part 1 about the questionnaire respondent's status, part 2 about the perception of the role, and part 3 about the role in the promotion of cultural affairs. The statistics for data analysis and hypothesis testing were percentage value, mean value, standard deviation value, t-test, and F-test.

The research findings were as follows.

1. The *Imams* in the province of Songkhla played the role at a moderate level in the promotion of cultural affairs as a whole and by individual aspects.
2. Comparatively by the aforesaid variables, the *Imams*' role in the promotion of cultural affairs appeared as follows.
 - 2.1 By community description, the *Imams* did not differ in the said role either as a whole or by individual aspects.
 - 2.2 By age, the *Imams* did not differ in the promotion of cultural affairs as a whole and in the aspects of cultural conservation and of cultural development, while in the aspect of promotion of cultural activities they differed in the said role, with the *Imams* older than 50 having a greater role in the promotion thereof than those less than 40 years of age and those who were 41-50 years old.
 - 2.3 By educational level, the *Imams* did not differ in the role of cultural promotion either as a whole or by individual aspects.
 - 2.4 By role perception, the *Imams* differed in the said role, with those having more role perception assuming a greater role in the promotion of cultural affairs than those with less role perception.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร. อิศรภักดี รินไธสง ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. จรัส อติวิทยากรณ์ กรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กรรมการที่ปรึกษา และอาจารย์ ดร. สมจิตร อุดม กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม อาจารย์ ดร. อมลวรรณ วีระธรรมโม กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ ดร.เรวดี กระโหมวงศ์ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ อาจารย์ ดร.สมจิตร อุดม อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ คุณจรรยา นราคร วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา คุณศังกร รักชูชื่น รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสตูล และคุณอาศิส พิทักษ์คุมพล ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ที่กรุณาตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ขอขอบพระคุณ อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ทำให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ได้กรุณามอบทุนสนับสนุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยการสนับสนุนและเป็นกำลังใจจาก คุณบัว แก้วยอดทอง ผู้เป็นบิดา คุณผ่อง แก้วยอดทอง ผู้เป็นมารดา คุณประยुทธ แก้วยอดทอง เด็กหญิงอริสา แก้วยอดทอง เด็กหญิงศรัณย์พร แก้วยอดทอง คุณวัลพิสา พรหมสกุล และคุณศศิประภา จันทโรชตะ ที่คอยผลักดัน คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจตลอดมา

ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตามูชาแก่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

กิตติพงษ์ แก้วยอดทอง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	6
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	7
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	7
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	12
บริบทของจังหวัดสงขลา.....	26
ภารกิจและขอบข่ายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา.....	29
เอกสารเกี่ยวกับบทบาท.....	32
เอกสารเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอิหม่าม.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49
กรอบแนวคิดในการวิจัย	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
วิธีสร้างเครื่องมือ.....	55
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
วิธีจัดกระทำกับข้อมูล.....	57
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	58

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	59
การวิเคราะห์ข้อมูล	59
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
การวิเคราะห์ข้อมูล	72
สรุปผล การวิเคราะห์ข้อมูล	72
อภิปรายผล	73
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	92
ภาคผนวก ข แบบประเมินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	101
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	112
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	118

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนประชากรแยกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระ	54
2	แสดงข้อมูลจำนวนแบบสอบถาม.....	60
3	แสดงจำนวนและร้อยละของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา.....	61
4	แสดงระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้าน.....	62
5	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตั้งประลักษณะชุมชน.....	63
6	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการส่งเสริม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาตามตัวแปรอายุ.....	64
7	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาในภาพรวมตามตัวแปรอายุ.....	64
8	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการส่งเสริม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรมตามตัวแปรอายุ.....	65
9	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมตามตัวแปรอายุ.....	65
10	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการส่งเสริม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ.....	66
11	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ.....	66
12	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการส่งเสริม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาด้านการส่งเสริมกิจกรรม วัฒนธรรมตามตัวแปรอายุ.....	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมตามตั้งแปรอายุ	67
14	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน ด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ.....	68
15	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตัวแปรระดับการศึกษา.....	69
16	เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตัวแปรการรับรู้บทบาท.....	70

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	กระบวนการรับรู้ของเซอร์เฮสอ์น ฮันท์ และ ออสบอร์น	39
2	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	53

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และได้รับการสืบทอดมาในกลุ่มสมาชิกของแต่ละสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกเป็นกลุ่ม พวกเดียวกันและอยู่รวมกัน ได้ด้วยดี วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก วัฒนธรรมของคน ในชาติใดย่อมมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในชาตินั้น โดยเริ่มมาตั้งแต่เกิด ซึ่งสถาบันครอบครัวจะเป็น สถาบันแรกที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีและระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตตาม วัฒนธรรมของสังคม อันจะส่งผลต่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศชาติ (ชไมพร สมบัติยานุชิต. 2541 : 1) ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่มีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมมาช้านาน วัฒนธรรมไทยจึง เป็นมรดกที่สำคัญของคนไทย เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติ ไทยและช่วยเชื่อมสานให้คนไทยอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่น และมั่นคงมาถึงทุกวันนี้ การอนุรักษ์และพัฒนา มรดกวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ควบคู่กับชาติไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนไทยทุกคน (สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : 2545 : 1) ในความสำนึกของความเป็นไทยและในฐานะที่คนไทย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ วัฒนธรรมไทยจึงเป็นของทุกคน ทุกหน่วยงาน และทุกสถาบันในสังคม ซึ่ง จะต้องดำเนินการในด้านการอนุรักษ์ การส่งเสริม และการพัฒนาความเป็นไทยให้คงอยู่ควบคู่กับชาติ บ้านเมืองตลอดไป (สมชัย วุฒิปรีชา : 2537 : 35)

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน และเป็นแหล่งที่มีการสังสม ศิลปวัฒนธรรมหลากหลายทั้งที่เป็นวัฒนธรรมระดับชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันภาคใต้ เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ จึงเอื้ออาทรต่อการเข้ามาของคนต่างชาติ ต่างภาษาซึ่งจะยังผลต่อ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยสูงมาก (อมรรัตน์ สอนคง. 3 : 2537) นอกจากนี้ภาคใต้ยังเป็น แหล่งอารยธรรมที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ มีลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจาก ภูมิภาคอื่น แม้แต่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาคใต้อีกก็มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจาก ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละท้องถิ่น ความแตกต่างของกลุ่มชนในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และ

วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคใต้ส่วนล่างของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันหลายกลุ่ม กลุ่มที่สำคัญคือกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเนื่องในพุทธศาสนา กับกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเนื่องในศาสนาอิสลาม (สถาพร ศรีสังข์. 2532 : 2) การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยในภูมิภาคนี้จึงมีความจำเป็นต้องเอาใจใส่อย่างเข้มแข็ง จริงจัง

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก ผู้นับถือศาสนานี้ เรียกว่า “มุสลิม” มุสลิมเป็นผู้ปฏิบัติตนตามบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้า ขอมรับในอำนาจอันสูงส่งของพระองค์ ไม่ปฏิเสธ ไม่เนรคุณ ไม่คือคดง ไม่นับถือสิ่งอื่นอันเทียบเท่ากับพระองค์ ความศรัทธาในลักษณะเช่นนี้มีการสืบทอดจากยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยมีได้จำกัดอยู่ในเผ่าพันธุ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาสากลสำหรับมนุษยชาติ ซึ่งปัจจุบันมีผู้ศรัทธาจำนวนหลายล้านคน กระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลก ทั้ง ทวีป 5 ทวีป ฐานะของมุสลิมในด้านศาสนาเท่าเทียมกันหมด ศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช ทุกคนต้องปฏิบัติภารกิจและหน้าที่ของตนโดยเสมอภาค ภายใต้บทบัญญัติจากคัมภีร์อัลกุรอาน บทบัญญัติต่าง ๆ มีผลในทางปฏิบัติแก่มุสลิมทุกคน แม้กระทั่งศาสดาของผู้ประกาศศาสนาของอิสลามก็ต้องอยู่ภายใต้แห่งบัญญัตินั้น (ฮานีพะห์ หิรราเหม. 2545 : 1) ศาสนาอิสลามเข้าสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ. 1718 สมัยพ่อขุนรามคำแหงได้ขยายอาณาเขตของกรุงสุโขทัยอย่างกว้างขวางทางทิศใต้จดแหลมมลายู ตลอดจนถึงสุดปลายแหลม ศักราชในประวัติศาสตร์แสดงว่าศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้ามาในอินเดีย และแหลมมลายูก่อนที่คนไทยจะอพยพมาจากยูนนาน ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง มีชาวนครศรีธรรมราชนับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันพบเครื่องถ้วยชามสังคโลก อันเป็นหัตถกรรมของกรุงสุโขทัย และเป็นสินค้าออกสำคัญยังประเทศมุสลิมหลายแห่ง เช่นอินโดนีเซีย อิหร่าน ฟิลิปปินส์ ทวีปแอฟริกา เป็นต้น และในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง มีคำว่า “ปาซาร” หมายถึงตลาดขายของแห่ง และเชื่อกันว่ามาจากศัพท์เปอร์เซีย หรือมลายู (อรุณ บุญชุม. 2542 : 10 – 13) แม้ว่าชาวไทยมุสลิมจะตั้งถิ่นฐานอยู่ทุกภาคของประเทศไทย แต่จากความแตกต่างในพื้นฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และสาเหตุอื่น ๆ จึงทำให้ชาวไทยมุสลิมในภาคต่าง ๆ มีจำนวนแตกต่างกัน ภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณ 4 จังหวัดชายแดน ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นบริเวณที่ชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่มากที่สุด ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นบริเวณที่ชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนน้อยที่สุด (เสาวนีย์ จิตต์ห่มวด. 2537 : 31) ประเทศไทยจึงเป็นประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามถึงร้อยละ 75 (อรุณ ศิริพันธ์. 2533 : 2) อย่างไรก็ตามในการตั้งถิ่นฐาน มุสลิมจะพยายามรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม

เป็นหมู่บ้าน ตำบล และเมื่อมีมุสลิมอยู่ที่ใด ในชุมชนนั้น ๆ ก็จะมี “มัสยิด” ตามมา เพื่อเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน เป็นศูนย์รวมชาวไทยมุสลิมในชุมชนนั้น ๆ มัสยิดเป็นสถาบันทางศาสนาอิสลามที่ได้รับการรับรองในคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นสถานที่ที่มุสลิมใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ ประกอบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณี และดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ตามบทบัญญัติในศาสนาอิสลาม เช่น การประชุม การศึกษา การบริหารประเทศ การแต่งงาน และการตัดสินใจ ความ มัสยิดจึงเป็นสถาบันบริหารทั้งด้านอาณาจักรและศาสนจักรพร้อมกันไป สำหรับบทบาทของมัสยิดในสังคมโดยทั่วไป มัสยิดเป็นศูนย์รวมศรัทธาของมวลมุสลิม ชีวิตของมุสลิมย่อมผูกพันอยู่กับมัสยิด เพราะมัสยิดมีความสำคัญต่อมุสลิมตั้งแต่เกิดจนถึงบั้นปลายชีวิต (ฮานีเฟห์ หัยราเหม. 2545 :25) ดังนั้นมัสยิดจึงเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนอิสลาม เพราะมีมัสยิดอยู่ที่ใดก็ต้องมีชาวไทยมุสลิมอยู่ที่นั่น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งและดูแลกำกับมัสยิดมาช้านาน โดยได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับมัสยิดมาแล้วหลายฉบับจนถึงปัจจุบันได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 มีลักษณะเกี่ยวกับมัสยิดโดยตรง ถึง 2 หมวดด้วยกัน คือ หมวด 2 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเลิกมัสยิด และหมวด 5 ว่าด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในส่วนของหมวด 5 ว่าด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีสาระสำคัญคือ มีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกและมัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ภายใน 90 วัน นับแต่วันจดทะเบียน (อุดม หล้าเบ็ล๊ะ. 2544 : 30 – 32) ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประกอบด้วย อิหม่าม เป็นประธานกรรมการ คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ บิหลันเป็นรองประธานกรรมการ และกรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคนสรุปก็คือในแต่ละมัสยิดจะมีอิหม่ามเป็นหัวหน้าหรือผู้บริหาร และจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันหรือจากดินแดนอาหรับมาจนถึงประเทศไทย มัสยิดยังคงเป็นศูนย์รวมของมุสลิมในแต่ละชุมชนทั่วโลก โดยมี “อิหม่าม” เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชนนั้น

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติและมีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนในชาติ ดังนั้นรัฐจึงได้เอาใจใส่ในการทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรมของชาติ โดยการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านนี้โดยตรง ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันได้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบและปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ในอดีตประเทศไทยได้สถาปนาสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงจึงได้มีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม

แห่งชาติขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2485 จนถึง พ.ศ. 2511 กระทรวงวัฒนธรรมถูกยุบลงให้มีฐานะเป็นกองวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาได้โอนไปสังกัดกรมการศาสนา งานวัฒนธรรมได้ดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีหน่วยงานแกนนำ ขาดพลังผลักดันการปฏิบัติงาน จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2545 ได้มีการปฏิรูประบบราชการ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 โดยได้รวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ไว้ด้วยกัน ได้แก่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) กรมศิลปากร กรมการศาสนา และยังมีองค์การมหาชน สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม คือ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร รวมทั้งมีการเพิ่มหน่วยงานระดับกรม คือ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และยังมีหน่วยงานราชการส่วนกลางที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค คือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดทุกจังหวัด (สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. 2545 : 31) และต่อมาได้มีการเปลี่ยนเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคในที่สุด

จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ดังที่ บุญเลิศ จันทระ (2547 : 119) ได้กล่าวไว้ว่า เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ เคยเป็นเมืองท่า เมืองศูนย์กลางการค้า การปกครอง และศูนย์กลางทางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในภูมิภาคแถบนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อประเทศชาติตลอดมา ในอดีตเมืองสงขลา เป็นเมืองที่เกิดขึ้นและพัฒนาก้าวหน้านอกทำเนียบหัวเมืองขึ้นของอยุธยา การเฟื่องฟูของเมืองสงขลาเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการประกอบกัน เป็นต้นว่าการติดต่อสัมพันธ์กับชาวตะวันตก ความอ่อนแอของหัวเมืองใกล้เคียง การเป็นเมืองท่าศูนย์กลางทางการค้าของเมืองสงขลาเอง และกุศโลบายทางการค้าของเจ้าเมืองสงขลา ซึ่งเป็นแขกสลัดที่เชี่ยวชาญทางการค้า การเดินเรือ และการสู้รบทางเรือ ผลของการเกิดเมืองสงขลาที่มีเจ้าเมืองเป็นมุสลิม ทำให้ศาสนาอิสลามแพร่กระจายไป รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงกับพุทธศาสนาตั้งลัทธิลังกาวงศ์ ซึ่งแพร่กระจายทั่วเมืองพัทลุงที่มีเมืองสทิงพระก่อนศาสนาอิสลามจะแพร่เข้ามาเล็กน้อย เมืองสงขลาจึงเป็นทั้งขอบรอยต่อและเบ้าหลอมทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม จึงทำให้จังหวัดสงขลาเป็นแหล่งผสมผสานทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย และเป็นพื้นที่ซึ่งมีประชากรมีความแตกต่างกันในด้านการนับถือศาสนา คือ ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธและประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่รวมกัน ถึงแม้ว่าประชากรจะมีความแตกต่างกันในด้านของการนับถือศาสนา แต่ก็มีวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ มาผสมผสานกัน ซึ่งมีลักษณะการผสมผสานที่พิเศษเด่นชัด สืบเกิดได้จากประเพณีต่าง ๆ ของประชากรทั้งสองกลุ่มชนนี้จะมีส่วนช่วยให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันเป็นผลที่ช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่าง

สงบสุข มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ต่างก็ยอมรับกันระหว่างกลุ่มชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามว่ามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าต่อกัน ทั้งนี้เนื่องจากมีวัฒนธรรมเป็นโซ่กลางในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม มีภารกิจในการเผยแพร่และส่งเสริมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัด ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา มีมัสยิดในจังหวัดสงขลาที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบ จำนวน 357 แห่ง โดยกำหนดนโยบายให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างส่วนราชการกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น บทบาททางด้านศาสนา การให้การศึกษา การปฏิบัติศาสนกิจ บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเมืองการปกครอง การสังคมสงเคราะห์ กระบวนการยุติธรรม การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และบทบาททางด้านเศรษฐกิจ เช่น การชกาคัด การสหกรณ์ เป็นต้น (ฮานีพะห์ หัยราเหม. 2545 : 78 - 81) จากการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมขององค์กรต่าง ๆ ในรอบปีหลายที่ผ่านมา พบว่า ทั้งภาครัฐและเอกชนยังขาดความร่วมมืออย่างจริงจัง และเป็นระบบ ผู้นำมิได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่กำหนดให้อย่างเต็มความสามารถและจริงจัง ทำให้พลังทางวัฒนธรรมอ่อนล้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชนขาดการเอาใจใส่ในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเท่าที่ควร รวมทั้งไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางานวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย และขาดการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างจริงจัง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2548 : 11) ซึ่งสอดคล้องกับผลการติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 20 - 29) ที่พบว่า การนำการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาคนและสังคมยังไม่สามารถทำได้กว้างขวาง ขาดความเข้มแข็ง ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน ก่อให้เกิดความสับสนในเรื่องมโนทัศน์และค่านิยม มีความขัดแย้งระหว่างบทบาทและหน้าที่ของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมมากขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างและแบบประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดภาวะความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและสังคม ศิลปกรรม จริยธรรม เกิดอาชญากรรมสูงมีสัญญาณชี้ให้เห็นแนวโน้มการล่มสลาย ในครอบครัว วัฒนธรรม และสังคม การทำนุบำรุง การบริหารและการ จัดการ การประสานความคิดในเชิงบทบาทของหน่วยงานไม่ชัดเจน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน ทำให้มีการแก้ปัญหาไม่เป็นระบบ และมีความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนกัน นอกจากนั้นการพัฒนา

ข้อมูลสารสนเทศทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมมีจำนวนค่อนข้างน้อย การศึกษาค้นคว้าวิจัยไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนขาดความรู้และไม่เห็นคุณค่าของมรดกศิลปะและวัฒนธรรม

ในการดำเนินงานวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะในจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นพื้นที่ที่นับได้ว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่ผสมผสานกันระหว่างชาวไทย พุทธและชาวไทยมุสลิม นั้น มัสยิดถือได้ว่าเป็นองค์กรสำคัญระดับท้องถิ่นที่จะผลักดันให้งานวัฒนธรรมเป็นไปในทิศทางใด และการที่มัสยิดจะทำหน้าที่บริการแก่สังคม หรืออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำของมัสยิดนั้น คืออิหม่ามและคณะกรรมการ เพราะมัสยิดคืออาคาร ซึ่งตัวอาคารไม่สามารถทำหน้าที่อันใดได้ นอกจากบุคคลจะช่วยกันทำให้เกิดหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ได้ อิหม่ามจึงเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นตัวจักรสำคัญที่ต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่ในภารกิจที่ต้องปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนสร้างค่านิยม ปลุกฝังให้เกิดความรัก ห่วงแหนวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามและมีคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นผู้นำด้านวัฒนธรรม อันเป็นแนวโน้มให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และในการดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ของอิหม่าม นั้น ลักษณะชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้ในบทบาทของอิหม่าม ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ซึ่งสอดคล้องกับพรสวรรค์ พรกาญจนวงศ์ (2539 : 101) ที่ได้กล่าวไว้ว่า อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และการรับรู้ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคคล จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ เห็นว่าอิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่สงบสุขของประชาชนในจังหวัดสงขลาจึงมีความสนใจศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ให้เหมาะสมในโอกาสต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรลักษณะของชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์ต่ออิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่จะนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปปรับใช้และวางแผนการดำเนินงานการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในโอกาสต่อไป
3. สามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้อ้างอิงในทางวิชาการและเป็นแนวทางในการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษารoles บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน ด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาตามภารกิจและขอบข่ายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา จำนวนสามด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2545 : 11 – 21)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ อิหม่ามในจังหวัดสงขลา จำนวน 357 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสัดส่วนของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 680) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามตัวแปรอิสระ คือลักษณะของชุมชน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีจับสลาก

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

3.1.1 ลักษณะของชุมชน จำแนกเป็น

3.1.1.1 มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม

3.1.1.2 มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม

3.1.2 อายุ จำแนกเป็น

3.1.2.1 ต่ำกว่า 40 ปี

3.1.2.2 40 – 50 ปี

3.1.2.3 สูงกว่า 50 ปี

3.1.3 ระดับการศึกษา จำแนกเป็น

3.1.3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.1.3.2 ปริญญาตรีขึ้นไป

3.1.4 การรับรู้บทบาทของอิหม่ามในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

3.1.4.1 รับรู้มาก

3.1.4.2 รับรู้น้อย

3.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลาตามภารกิจและขอบข่ายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2545 : 11 – 21) จำนวนสามด้าน คือ

3.2.1 ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3.2.2 ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม

3.2.3 ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่รับผิดชอบปฏิบัติงานในชุมชนต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม แตกต่างกัน
2. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม แตกต่างกัน
3. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม แตกต่างกัน
4. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่มีการรับรู้บทบาทต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การรับรู้บทบาท หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ การพัฒนา และการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

1.1 การรับรู้บทบาทการอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับการพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดทำระเบียบผลผลิตทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ การจัดทำงบประมาณเพื่อการสนับสนุนงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักในคุณค่า และให้ความร่วมมือในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การปรับปรุงหรือออกกฎระเบียบให้เอื้อต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์งานอนุรักษ์วัฒนธรรม การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

1.2 การรับรู้บทบาทการพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับการริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย เช่น การติดตามสภาพความเหมาะสมของวัฒนธรรมและงานวัฒนธรรมในปัจจุบัน การเลือกสรรวัฒนธรรมที่ควรได้รับการพัฒนา การจัดหางบประมาณสนับสนุนงานพัฒนาทางวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์พัฒนาทางวัฒนธรรม การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในพัฒนาวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

1.3 การรับรู้บทบาทการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การปรับปรุงหรือออกระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดทำแผนสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม

สำหรับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

2. บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรม และการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

2.1 บทบาทในการส่งเสริมงานด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดทำระเบียบผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ การจัดทำงบประมาณเพื่อการสนับสนุนงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักในคุณค่า และให้ความร่วมมือในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การปรับปรุงหรือออกกฎระเบียบให้เอื้อต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์งานอนุรักษ์วัฒนธรรม การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

2.2 บทบาทในการส่งเสริมงานด้าน การพัฒนากิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการริเริ่มสร้างสรรค์ และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย เช่น การติดตามสภาพความเหมาะสมของวัฒนธรรมและงานวัฒนธรรมในปัจจุบัน การเลือกสรรวัฒนธรรมที่ควรได้รับการพัฒนา การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานพัฒนาทางวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์พัฒนาทางวัฒนธรรม การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในพัฒนาวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

2.3 บทบาทในการส่งเสริมงานด้าน การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การปรับปรุงหรือออกระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดทำแผนสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การยกย่องเชิดชู

เกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล

3. อิหม่าม หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการประจำมัสยิด ในจังหวัดสงขลา ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย มีหน้าที่บริหารประชาชนในเขตรับผิดชอบแต่ละมัสยิดโดยทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนบัญญัติ

4. อายุ หมายถึง อายุตัวของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เป็นจริง ซึ่งแบ่งเป็นต่ำกว่า 40 ปี 40 – 50 ปี และสูงกว่า 50 ปี

5. ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาสูงสุดที่อิหม่ามในจังหวัดสงขลาได้รับจากการสำเร็จ การศึกษาในระดับต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งแบ่งเป็น ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการส่งเสริม การดำเนินงานด้าน วัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามลำดับ คือ เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม เอกสารเกี่ยวกับ บริบทของจังหวัดสงขลา เอกสารเกี่ยวกับภารกิจและขอบข่ายงานของสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด สงขลา เอกสารเกี่ยวกับบทบาท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังนี้

เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ว่า วัฒน (รูปบาลี) และ ธรรม (สันสกฤต) แปลว่าธรรมเป็นเหตุให้เจริญหรือธรรมคือความเจริญ มีประกาศใช้เป็นหลักฐานครั้งแรกใน พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 (ประสิทธิ์ กาย์กลอน. 2518 : 1) ส่วนวีระ บำรุงรักษา (2539 : 14) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นคำที่เกิดขึ้นในภาษาไทย ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้มองเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ คำเดิมเป็นภาษาอังกฤษ คือ Culture ในตอนแรก พระมหาครูแห่งวัดมหาธาตุ ได้แปลคำนี้ว่า “ภูมิธรรม” แต่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรง เล็งเห็นว่า “ภูมิธรรม” มีความหมายค่อนข้างลงที่ พระองค์ท่านทรงมีความประสงค์ให้คำนี้มีความหมาย ในลักษณะเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทรงแปลใหม่เป็น “วัฒนธรรม” และมีการนำมาใช้สืบต่อมาตลอดสมัยที่ประเทศไทยมีกระทรวงวัฒนธรรมและคงใช้อยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นคำว่า “วัฒนธรรม” ของไทย จึงยึดถือคำที่พลตรีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้ากรมหมื่น นราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงแปลมาจากภาษาอังกฤษ นั่นเอง ซึ่งมีความหมายง่าย ๆ ว่า หมายถึงความเจริญของงานที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น และมีการกระทำสืบต่อกันมาเป็นมรดกตกทอดไปสู่ ชนรุ่นหลัง จะเห็นว่าเป็นความหมายที่กว้างขวางและครอบคลุมทั่วถึง โดยมีรายละเอียดตามลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือ (ประสิทธิ์ จำปา. 2520 : 4)

1. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ได้แก่
 - 1.1 ความเจริญทางวัตถุ หมายถึงการกินคืออยู่ดี มีเครื่องใช้ดี มียารักษาโรคดี
 - 1.2 ความเจริญงอกงามทางจิตใจ หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณา
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
2. ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ได้แก่
 - 2.1 การแต่งกาย กิริยามารยาทเรียบร้อย
 - 2.2 การปฏิบัติตน เช่น การปฏิบัติต่อครอบครัว การปรับปรุงบ้านเรือนของตนเองให้
สะอาดเรียบร้อย
 - 2.3 การประพฤติตนในการนำเกียรติยศมาสู่ประเทศบ้านเมือง
3. ลักษณะที่แสดงถึงความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ ได้แก่
 - 3.1 ความสามัคคีกลมเกลียวของหมู่คณะ
 - 3.2 ความนิยมไทย อันเป็นชาติบ้านเมืองของตน
4. ลักษณะที่แสดงถึงศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ได้แก่
 - 4.1 การทำตนให้เป็นคนมีศาสนา
 - 4.2 การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา
 - 4.3 การรักษาระเบียบประเพณีทางศาสนา

กล่าวโดยสรุปแล้ว วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึง
วิถีชีวิตมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติต่าง ๆ ในการ
ควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ลักษณะของวัฒนธรรมไทยโดยทั่วไป สุพัตรา สุภาพ (2541 : 20 - 22) จำแนกเป็น 4 ลักษณะ
คือ

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ คือ เรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะจากกลุ่มที่บุคคล
นั้นเป็นสมาชิกอยู่ เช่น การนั่ง การเดิน การแต่งกาย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการเรียนรู้มาก่อน เป็นสิ่งที่
ไม่ได้มาโดยกรรมพันธุ์ แต่เราเรียนรู้สิ่งที่ใช้อยู่ในสังคมที่เราเป็นสมาชิกอยู่
2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมต้องมีการเรียนรู้ แม้ว่าจะเป็นการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวก็ตาม
วัฒนธรรมจะต้องมีการสอน แม้จะไม่ตั้งใจก็ตาม ถ้าวัฒนธรรมต้องสิ้นสุดหรือสูญหายไป แสดงว่าคน
รุ่นก่อนไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อมา

3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต ความคิดในเรื่องวัฒนธรรม ทำให้สามารถจำแนกวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งจากอีกสังคมหนึ่ง เป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่าง เพราะบุคคลเกิดขึ้นในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น จึงมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตัวเอง

4. เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจะมีแนวความคิดเป็นหลักใหญ่ ซึ่งแนวความคิดนี้จะปรากฏอยู่ในระเบียบปลีกย่อยต่าง ๆ ในวัฒนธรรมนั้น ที่เรียกว่าคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่ง จรัส พรหมอยู่ (2522 : 39 - 45) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะตัวที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะโดยทั่วไป วัฒนธรรมไทยมีลักษณะที่เป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมาสู่คนรุ่นหลังด้วยการเรียนรู้ มิได้ถ่ายทอดกันทางชีววิทยา เช่น เราเรียนรู้วิธีดำนา หว่านข้าว ก็เพราะสังคมไทยเดิมของเรามีอยู่แล้ว และถ่ายทอดกันต่อมา เพื่อให้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตในสังคมไทย เพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์มีการคิดค้นใหม่ ๆ หรือปรับปรุงแก้ไขของเดิมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น สังคมไทยแต่ก่อนมีความคิดเห็นว่า ผู้หญิงควรทำงานในบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันผู้หญิงทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมากขึ้น เป็นต้น

2. ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญของงานด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเจริญทางวัตถุ หมายถึง การกินดีอยู่ดี คือ คนไทยเห็นความสำคัญในการกินดีอยู่ดีมาเป็นเวลานาน เพราะประเทศไทยเป็นเมืองอยู่ข้าวอู่น้ำมีอาหารอุดมสมบูรณ์ทำให้คนไทยได้บริโภคครบทั้งห้าหมู่ ความเจริญทางด้านจิตใจ หมายถึง การที่สังคมไทยได้พยายามอบรมลูกหลานให้มีความเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยา มารยาทในการพูด รู้จักอ่อนน้อมกับผู้ใหญ่ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนอันนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทย เช่น การเคารพธงชาติ การทำบุญตักบาตร และพยายามปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

ส่วน อานนท์ อาภาภิรม (2519 : 113 - 115) ได้กล่าวถึงลักษณะของ วัฒนธรรมไทย ไว้ว่า วัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์ของตน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ ดังนี้

1. การทำบุญและการประกอบกุศล คนไทยส่วนใหญ่มุ่งมีความเชื่อในกฎแห่งกรรม คนไทยจึงนิยมทำบุญและประกอบกุศลอยู่โดยทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร การช่วยเหลือคนยากจน หรืออุพพลภาพ

2. ความเป็นไทย ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใดเลย ดังนั้นความเป็นไทยจึงเป็นรากฐานอันมั่นคงของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ คนไทยมีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวางในการเลือกแบบในการดำรงชีวิต

3. ความสนุกสนาน เนื่องมาจากความเป็นไทย การดำเนินชีวิตของคนไทยจึงเป็นไปอย่างเสรี อีกทั้งความสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร คนไทยจึงไม่เดือดร้อนใจในการทำมาหากิน มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบานสำราญใจ

4. พิธีกรรม คนไทยมักจัดงานพิธี เพื่อแสดงออกในเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และกระบวนการที่มีระเบียบระบบอีกด้วย

นอกจากนี้ มีด (Mead) (เอกวิทย์ ฌ กลาง. 2514 : 10; อ้างอิงมาจาก Mead. 1970) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมพิธี (postfigurative) หมายถึง แบบอย่างของความคิดและความประพฤติที่สถาปนาไว้แน่นอน ผู้เยาว์ที่เกิดมาในวัฒนธรรมประเภทนี้ เรียนรู้แบบอย่างด้วยประสบการณ์ตรงจากผู้ใหญ่ทางเดียว ก็ถือว่าเพียงพอที่จะเป็นสมาชิกที่ใช้การได้ของกลุ่มชนนั้นแล้ว วัฒนธรรมอย่างนี้ยังหลงเหลืออยู่ในรูปของสังคมปฐมฐาน (primitive societies) อันเป็นสังคมกลุ่มย่อยที่อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง

2. วัฒนธรรมสหวิสัย (cunfigurative) หมายถึง การที่ทั้งผู้เยาว์และผู้ใหญ่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และเสริมสร้างประสบการณ์จากคนร่วมสมัย เพราะในช่วงอายุไขของบุคคลมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ จะถือตามแบบอย่างของบรรพชนฝ่ายเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะอยู่ในสังคมนั้น ๆ สังคมแบบนี้มีอยู่ทั่วไปในโลกปัจจุบัน

3. วัฒนธรรมอนาคตวิสัย (prefigurative) หมายถึง การที่ผู้ใหญ่เรียนรู้จากผู้เยาว์ แบบนี้จัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมใหม่โดยเฉพาะของยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากเกินการคาดคะเนล่วงหน้า และนอกแบบแผนเดิม ผู้เยาว์เป็นผู้เผชิญอนาคตอันไม่แน่นอน โดยที่ผู้ใหญ่ที่ผ่านชีวิตมาก่อนไม่อาจจะนำประสบการณ์เดิมของตนมาแนะนำ หรือหาคำตอบให้ได้มากนัก เพราะสภาพการณ์ที่ผู้เยาว์ต้องเผชิญไม่เหมือนสภาพการณ์ของคนรุ่นก่อนในวันคืนก่อน ๆ ทางเดียวที่ผู้ใหญ่และผู้เยาว์จะอยู่ร่วมสมัยได้โดยมีข้อขัดแย้งน้อยลงก็คือด้วยการที่ผู้ใหญ่ยอมเรียนรู้จากผู้เยาว์

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่า วัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตของคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง จุดที่สำคัญเป็นตัวกำหนดทิศทางของวัฒนธรรมก็คือสังคม นั่นเอง

ความสำคัญของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน (ม.ป.ป. : 97- 103) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งมีความรู้สึกรู้สีกต้องการอาหาร การพักผ่อนหลับนอน และการสืบต่อชีวิต ลักษณะเหล่านี้เป็นเรื่องของสัญชาตญาณซึ่งมนุษย์และสัตว์มีเท่าเทียมกัน แต่มนุษย์มีมากกว่าสัตว์เพราะมนุษย์มีธรรม คือ การปฏิบัติตนให้พ้นไปจากสภาพป่าเถื่อน มนุษย์รู้จักการประกอบอาหาร การนุ่งห่ม การสร้างที่อยู่อาศัย การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ และพยายามรักษาการปฏิบัติตนนั้นไว้ให้เจริญงอกงาม ซึ่งเรียกว่าวัฒนธรรม ส่วน ม.จ. พูนพิศมัย ดิศกุล (2528 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง และยังมิว่าวัฒนธรรมมากเพียงใด ก็ยิ่งแสดงถึงความเจริญมากเพียงนั้นชาติใดมีวัฒนธรรมสูง ชาตินั้นจะยืนนาน การเลิกวัฒนธรรมของตนเองจะเป็นด้วยอุบายใดก็ตามจะเป็นการล้มละลายชาติอย่างแน่นอน เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นคุณลักษณะของชาติ หากวัฒนธรรมของชาติใดถูกแทรกซึม เปลี่ยนแปลงให้เหมือนกับวัฒนธรรมของชาติอื่น อาจกล่าวได้ว่าชาตินั้นถูกกลืนด้วยวัฒนธรรม และในที่สุดก็จะไม่มีอะไรเหลือ แสดงถึงความเป็นชาตินั้นเลย

นอกจากนี้ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2520 : 6 - 7) ได้สรุปถึงความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือแสดงถึงความเป็นอยู่ ความเจริญ และเชิดชูเกียรติของบุคคล และชาติใดที่ไม่มีวัฒนธรรมของตนเอง อาจได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามได้
 2. เป็นเครื่องแสดงถึงคุณลักษณะของประชาชาติ และเป็นสิ่งเชื่อมโยงอายุของชาติไว้
 3. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกลมเกลียวให้ประพตติปฏิบัติตามทำนองคลองธรรม
- รักหมู่คณะ ส่งเสริมความถนัดในด้านการกระทำและการดำรงของชีวิต

และกรมศิลปากร (2513 : 51) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทยไว้ว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรมอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติหลายประการที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาจิตใจ เศรษฐกิจและสังคม อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนาและความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศชาติ ฉะนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม นั้น เป็นงานด้านสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่ง

เป็นต้นเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมจะยืนยงคงอยู่และมีความเจริญงอกงามไม่ได้ ถ้าไม่มีการถ่ายทอดและสืบต่อวัฒนธรรมกันไว้ วัฒนธรรมจะอยู่ได้ก็เพราะคนในสังคมถ่ายทอดกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยรู้สึกตัวเองและไม่รู้สึกตัว วัฒนธรรมจะมีการพัฒนาก้าวหน้าได้ก็เนื่องจากคนส่วนมากในสังคมสนใจเรื่องความเจริญทางจิตใจและปัญญาความคิด เพราะถ้าปัญญาความคิดและจิตใจเจริญ สิ่งที่เราสร้างขึ้นเป็นวัฒนธรรมก็เจริญงอกงามตามไปด้วย เช่นเดียวกัน และตราบไคที่ความจำเป็นและความต้องการในเรื่องวัฒนธรรมของสังคมเป็นไปอย่างง่าย คือมีสิ่งที่ต้องการน้อยอย่าง ตราบนั้นวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นก็จะมีลักษณะสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนในแต่ละสังคมต้องทำให้สังคมของตนมีความเจริญในเรื่องวัฒนธรรมด้วยการปรับปรุงและเสริมสร้างวัฒนธรรมในสังคมของตนให้เหมาะสม

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

อานนท์ อภาภิรมย์ (2519:102) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมว่ามี 4 ประการ คือ

1. องค์คติ (concepts) ได้แก่ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว ความเข้าใจในเรื่องราวมนุษย์และอุดมการณ์หรือแผนการตามความคิดเห็นของตน

2. องค์พิธีการ (usages) ได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งแสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการโกนผมไฟ พิธีการสมรส พิธีการตั้งศพ พิธีการแต่งกาย ฯลฯ พิธีการเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม

3. องค์การ (organization) ได้แก่องค์การสถาบัน สมาคม หรือสโมสร ซึ่งได้ตั้งขึ้นอย่างมีระเบียบและระบบ กล่าวคือ มีเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ที่แน่นอน องค์การที่เล็กที่สุดคือครอบครัว และองค์การที่ใหญ่ที่สุดคือ องค์การสหประชาชาติ

4. องค์วัตถุ (instrumental and symbolic objects) องค์วัตถุที่มีรูปร่าง สามารถจับต้องได้ เรียกว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น จาน ถ้วย มีด เป็นต้น ตลอดจนผลิตผลของมนุษย์ในทางศิลปกรรม เช่น ภาพเขียน รูปปั้น ส่วนองค์วัตถุที่ไม่เป็นรูปร่างแต่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาษาและตัวเลข เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมที่เป็นองค์คติ นั้น เป็นส่วนที่ไม่มีรูปแบบ และเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจน เป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของสมาชิกในสังคม

นอกจากนี้ สมจิตต์ สิทธิไชย (2517 :101) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรม ว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

1. รับรู้ คือการที่จะบอกได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในโลกนี้ ได้แก่ ความรู้อันเกิดจากการศึกษาเล่าเรียน ความเชื่อถือเทวดา หรือความเชื่อที่นำประโยชน์มาใช้ได้
2. การยอมรับของคนส่วนใหญ่ ประกอบด้วยค่านิยมและกฎเกณฑ์สำหรับการประพฤติบางประการซึ่งมนุษย์ยอมรับเพื่อควบคุมการกระทำของตนเอง ซึ่งบางทีเรียก สิ่งนี้ว่า “อุดมการณ์”
3. องค์ประกอบด้านวัตถุ เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ เสื้อผ้า เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งมีความหมายทางวัฒนธรรมมากกว่าในแง่ของปริมาณและคุณภาพว่าแตกต่างกันมากเพียงใด ที่จะทำให้เราเรียกสิ่งกันนั้น ๆ ว่า โบราณ คร่ำครึ หรือทันสมัย ก้าวหน้า แต่ทั้งนี้ก็มีได้วัดความเหนือกว่า หรือด้อยกว่าของสังคมใด โดยดูจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการเป็นเพียงความสำเร็จของมนุษย์ ซึ่งอาจจะไม่ได้ทำให้มนุษย์มีความสุข มีศีลธรรมและจิตใจงามเสมอไป

ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมนั้น มีความแตกต่างกันในหลายแง่ หลายมุม ซึ่งแล้วแต่เราจะมองในแง่มุมใด ซึ่ง บรรพต วีระสัย (2522 : 48 - 49) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทของวัฒนธรรม ตามหลักสังคมวิทยา ว่า มี 2 ประเภท ได้แก่

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ (material culture) ได้แก่ วัตถุอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ เช่น ถ้วย ชาม ช้อน ส้อม ตีกรามบ้านช่อง และถนนหนทางตลอดจนผลในทางศิลปกรรมของมนุษย์ เช่น ภาพวาด รูปปั้น เป็นต้น
2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (non – material culture) ได้แก่ อุดมการณ์ ค่านิยม แนวความคิด ความเชื่อ ความสนใจ ความรู้ ทักษะคติ ความสามารถซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า วัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งแบ่งออกเป็นสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้
 - 2.1 วัฒนธรรมทางการบ้านการเมือง มีจารีตประเพณี กฎหมาย และการปกครองอันเป็นระเบียบของสังคม
 - 2.2 วัฒนธรรมทางศาสนา มีเรื่องของปรมัตถ์ ศีลธรรม และพิธีรีตอง
 - 2.3 วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี มีระเบียบการพูด การใช้ภาษาและการใช้หนังสือ
 - 2.4 วัฒนธรรมทางศิลปะ มีประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และมณฑนศิลป์

2.5 วัฒนธรรมทางระบบการศึกษาและความคิดเห็น

วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ ย่อมต้องสัมพันธ์กันจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สมบูรณ์ ถ้าวัฒนธรรมของชาติใดหนักไปในประเภทหนึ่งก็เกิดความไม่สมดุลกัน ถ้าเจริญไปในทางวัตถุเกินไปแต่ทางจิตใจไม่เจริญก็จะกลายเป็นความหายนะ แต่ถ้าเจริญทางจิตใจเกินไปทางวัตถุไม่เจริญก็เป็นเรื่องของการตัดขาดจากสังคม เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้จึงต้องสัมพันธ์กันตามส่วนที่เหมาะสม

นอกจากนี้ พระยาอนุนามานราชชน (ม.ป.ป. : 26 -27) ยังแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 อย่าง คือ

1. คติธรรม เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจิตใจ และได้มาจากศาสนา การดำเนินชีวิตถ้าไม่มีเครื่องนำทางก็เหมือนเดินในที่ที่มืดหาความปลอดภัยได้ยาก เครื่องนำทางที่ดีที่สุดของจิตใจก็คือ คติธรรม

2. เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามี ความสำคัญพอๆ กับกฎหมาย วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมายมีอยู่มากมาย อาจกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์ เจริญมากเพียงใดก็ยิ่งจำเป็นต้องมีระเบียบ ข้อบังคับในรูป กฎหมายมากขึ้นเพียงนั้น ผู้ที่ละเมิดกฎหมาย แม้จะมีได้ถูกจับกุมลงโทษก็ได้ชื่อว่า เป็นผู้ขาดวัฒนธรรมนั่นเอง

3. วัตถุธรรม เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่นการกินคืออยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนและอื่น ๆ นอกจากนั้น การรู้จักใช้เครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมถือได้ว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรม

4. สหธรรม เป็นวัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด สหธรรมเป็นจักรกลที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงสังคมต่าง ๆ นับตั้งแต่บุคคลต่อบุคคล ถึงครอบครัว สาธารณชน และประเทศชาติ

คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาทาง วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติกระทรวงศึกษาธิการ (วิระ บำรุงรักษ์. 2522 : 3 - 8) ได้ แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๕ สาขา ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (the arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ฟ้อนรำ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม ฯลฯ

2. สาขามนุษย์ศาสตร์ (the humanities) ได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ มารยาทในสังคม ฯลฯ

3. สาขากีฬาและนันทนาการ (the sports and recreation) ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่กระบอง ฯลฯ

4. สาขาช่างฝีมือ (the practical craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

5. สาขาศิลปะ (domestic arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน เรือยนต์ การต้อนรับแขก มารยาทในการกินอยู่ ความรู้ในการดูแลเด็ก

ต่อมา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้กำหนดความหมายและขอบข่ายทางด้านวัฒนธรรม ในการสรรหาและคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ออกเป็น ๔ สาขา เพื่อเป็นการส่งเสริม ยกย่องให้เกียรติแก่ผู้มีผลงานดีเด่นเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นใหม่ตามรายละเอียดดังนี้

1. สาขามนุษย์ศาสตร์

1.1 ความหมายทั่วไป มนุษย์ศาสตร์ เป็นคำที่ใช้เทียบคำ humanities หมายถึง สาขาที่วัดด้วยคุณค่าทางจิตใจ และงานของคนมีศิลปะ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา

1.2 ความหมายเฉพาะมนุษย์ศาสตร์ หมายถึง ผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์เรื่องต่าง ๆ เผยแพร่เป็นประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้า

2. สาขานันทนาการและหรือผู้ทำคุณประโยชน์ทางวัฒนธรรม

2.1 นันทนาการเป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบคำ Recreation หมายถึงผู้ที่สร้างสรรค์ ส่งเสริม แสดงออกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนันทนาการซึ่งทำให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความตึงเครียด

2.2 ผู้ทำคุณประโยชน์ทางวัฒนธรรม หมายถึงผู้ริเริ่ม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและสังคม

3. สาขาสื่อสารมวลชน

3.1 ความหมายทั่วไป สื่อสารมวลชน เป็นคำที่ใช้เทียบคำ Mass communication หมายถึงกระบวนการสื่อสารประเภทหนึ่ง เป็นกระบวนการสื่อสารกับมวลชนจำนวนมากในพื้นที่อันกว้างขวาง

3.2 ความหมายเฉพาะ สำหรับการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลในสาขาสื่อสารมวลชน หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่ในการส่งสารในระบบของการสื่อสารมวลชนที่ให้สารและคุณประโยชน์แก่สังคม โดยขณะนี้เน้นเฉพาะผู้อยู่ในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

4. สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน

4.1 ความหมายทั่วไป ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง พื้นเพรากฐานความรู้ หรือความรู้รอบรู้ของชาวบ้าน ที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบต่อกันมา

4.2 ความหมายเฉพาะ ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง องค์ความรู้หรือสติปัญญาสั่งสมที่เกิดจากความคิดริเริ่ม หรือประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ได้ปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2547 : ไม่มีเลขหน้า) ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดใช้เป็นการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าว โดยมีการมอบรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ทั้ง 4 สาขา เป็นประจำทุกปี จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม สรุปได้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น และมีการกระทำสืบต่อกันมาเป็นมรดกตกทอดไปสู่ชนรุ่นหลัง วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่ดีงาม ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข เป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา

เนื่องจากประชากรของจังหวัดสงขลา มีทั้งประชากรที่นับถือศาสนาพุทธและประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน แต่ความแตกต่างดังกล่าวมิได้เป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตของประชากรในจังหวัดสงขลาแต่อย่างใด เนื่องจากได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ดังนี้

วัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ

วัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ เป็นวัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ เป็นส่วนหนึ่งของวงจรชีวิตตามธรรมชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา เป็นเครื่องบ่งชี้ลักษณะบุคลิกภาพ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออก เห็นได้จากพิธีกรรมและประเพณีเนื่องในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต ได้แก่ การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย ดังที่ โชติ ภัลลณมิตร (2540 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของไทย มีความแตกต่างหลากหลายตามความแตกต่างของสภาพแวดล้อม ลักษณะชาติพันธุ์ และอิทธิพลของความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น แต่ท่ามกลางความแตกต่างนี้จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นหลักก่อให้เกิดบูรณาการที่หล่อหลอมความหลากหลายของความเชื่อให้มีลักษณะร่วมกันจนก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของสังคมไทย การศึกษาถึงรูปแบบ สัญลักษณ์ และความหมายของประเพณีเกี่ยวกับ

ชีวิตจะช่วยให้เข้าใจความหมายและความสำคัญของประเพณีดังกล่าวที่แสดงให้เห็นกรอบของรูปแบบทางความคิดที่สืบเนื่องมาจากอดีต และที่กำลังคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวิทยาการในปัจจุบันอย่างรวดเร็ว

วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม

วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม เป็นวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบมาจากศาสนา เพราะชาวไทยมุสลิมไม่สามารถแยกวิถีชีวิตออกมาจากศาสนาได้ ดังนั้น ศาสนาอิสลามเป็นทั้งชีวิตหรือเป็นทั้งระบบในการดำเนินชีวิต รูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิม ตลอดจนสิ่งที่สร้างขึ้นตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความศรัทธา “อัลลอฮ คือพระเจ้าองค์เดียว” และ “มุฮัมมัด คือศาสนทูตของพระองค์” ดังนั้นชาวไทยมุสลิมจะไม่ใช่ผู้ผลิตและกระทำการเคารพรูปปั้น และไม่เคารพบูชาธรรมชาติทั้งหมด เช่น ต้นไม้ ภูเขา รูปภาพต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับในด้านพิธีกรรมนั้น นอกเหนือจากสิ่งที่กำหนดเอาไว้แล้ว พิธีกรรมอื่น ๆ ก็จะต้องไม่ขัดต่อหลักความศรัทธาดังกล่าวแล้ว ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ได้แก่ ประเพณีการแต่งงาน การตาย การถือศีลอด การทำบุญกุโบร์ เป็นต้น ซึ่งมีหลักศาสนาเป็นหลักในการปฏิบัติ

การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา

กาญจนา แดงมณี (2541 : 64 – 68) ได้สรุปการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา ไว้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี

1.1 ประเพณีการแต่งกาย

1.1.1 ประเพณีการแต่งกายทั่วไป ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน มีลักษณะการแต่งกายที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น คือ ผู้หญิงจะนุ่งโจร่ง กางเกง หรือกระโปรง ส่วนผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาสั้น หรือขากว้าง ตามความสะดวกและตามความเหมาะสม

1.1.2 ประเพณีการแต่งกายในโอกาสพิเศษ ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจะแต่งกายอย่างพิถีพิถันเมื่อไปร่วมงานสำคัญ ๆ คือ ชาวไทยพุทธจะแต่งกายด้วยผ้าไหม สวมใส่เครื่องประดับประเภทเพชร ทอง อย่างสวยงามตามความเหมาะสมของฐานะความเป็นอยู่ ส่วนชาวไทยมุสลิมจะแต่งกายด้วยผ้าโจร่งหรือผ้าปาเต๊ะ ใส่เสื้อคอกลมหรือคอปก แขนยาว ตามเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม และสวมใส่เครื่องประดับประเภทเครื่องเพชร เครื่องทอง ส่วนผู้ชายจะไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับประเภท เพชร ทอง ถ้าไปร่วมในงานที่มีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ร่วมกัน การแต่งกายทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจะแต่งคล้าย ๆ กัน คือ นิยมแต่งกายตามสบาย คือ

นุ่งกระโปรง หรือกางเกง สวมเสื้อตามความพอใจ แยกไม่ออกว่าใครคือชาวไทยพุทธและใครคือชาวไทยมุสลิม

1.2 ประเพณีการกิน

1.2.1 การกินในงานประเพณีต่าง ๆ การกินในงานประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ จะเชิญญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และจัดเตรียมอาหารเอาไว้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ทั้งอาหารคาว อาหารหวาน ตลอดถึงผลไม้ตามแต่จะหามาได้ การกินในประเพณีการเข้าสู่หนัด จัดให้มีการเลี้ยงอาหารประเภทข้าวเหนียวขาว ข้าวเหนียวเหลือง น้ำชา และผลไม้ต่าง ๆ ตามฤดูกาล การกินในงานบุญออกบวช หรือการทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว คือการจัดเตรียมอาหารเพื่อร่วมกันทำบุญ ชาวไทยพุทธจะร่วมกันทำบุญที่วัดหรือที่บ้าน มีการเลี้ยงพระเพล แล้วร่วมกันรับประทานอาหาร ส่วนชาวไทยมุสลิมจะร่วมกันทำบุญที่สุเหร่า สวดคูอา แล้วร่วมกันรับประทานอาหาร ผู้ชายจะร่วมกันรับประทานอาหารเฉพาะผู้ชาย ผู้หญิงก็จะรับประทานอาหารร่วมกันเฉพาะผู้หญิง โดยจะไม่นั่งรวมทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เมื่อกลับไปถึงบ้านก็จะนำอาหารที่มีอยู่แจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้านทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม การกินในงานประเพณีงานศพ เมื่อมีการตายลงทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จะร่วมกันมาช่วยจัดเตรียมงาน จัดหาข้าวของต่าง ๆ มาร่วมในงาน เช่นมะพร้าว ผลไม้ ข้าวสารและอื่น ๆ ส่วนเจ้าภาพก็จะนำอาหารมาเลี้ยงผู้ที่มีร่วมในงาน เป็นอาหารว่างประเภทน้ำชา ข้าวเกรียบ ข้าวเหนียว หรือผลไม้ตามฤดูกาล

1.3 ประเพณีในรอบปีและรอบชีวิต

1.3.1 ประเพณีลาซัง หรือพิธีลาซัง เป็นประเพณีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวในนาเสร็จแล้ว “ลาซัง” เป็นภาษาดั้งเดิมภาคใต้ คือการลาดันข้าวหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว โดยการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนมากจะเป็นลานกลางหมู่บ้าน แล้วเชิญผู้อาวุโสในหมู่บ้านทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมร่วมกันประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาและตามความเชื่อ เสร็จแล้วก็จะร่วมกันสมโภชโดยการมีมหรสพ เช่น หนังสติ๊กเล่นให้ชมกันในตอนกลางคืน ส่วนตอนกลางวันหลังจากประกอบพิธีต่าง ๆ แล้ว ก็จะมีการร่วมสนุกกัน เช่น จัดให้มีการชนไก่ ชนโค เป็นต้น

1.3.2 ประเพณีการทอดกฐิน เป็นประเพณีการทำบุญของชาวไทยพุทธ แต่ก็มีชาวไทยมุสลิมเข้าร่วมด้วยเหมือนกัน คือชาวไทยมุสลิมที่ได้รับซองจากชาวไทยพุทธก็จะช่วยนำเงินใส่ซองมาช่วยงานหรือนำเอาข้าวของมาช่วยงาน และร่วมกันสมโภช ชมการละเล่นในงานสมโภชเช่นกัน

1.3.3 ประเพณีการสมรส หรือประเพณีการแต่งงานของชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิม ในปัจจุบันมีวิธีการคล้ายคลึงกันมาก เริ่มตั้งแต่การจัดขันหมาก การสู่ขอ การหมั้น และ

การจัดพิธีแต่งงาน จะแตกต่างกันก็คือพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น การจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานก็คล้ายคลึงกันมากในปัจจุบัน

2. ด้านความเชื่อและศาสนา

ความเชื่อและศาสนามีความสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด่นชัด ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จะมีความเชื่อในหลาย ๆ อย่างที่เหมือนกัน เช่น

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้านและการรักษาโรค ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา จะมีความเชื่อว่ายากลางบ้านหลายอย่างสามารถรักษาโรคได้ และยากลางบ้านมีตัวยาที่ได้จากพฤกษชาติ สัตว์ แร่ เชื้อจุลินทรีย์ เมื่อนำเอามาผสมกันตามสัดส่วนที่กำหนดจะสามารถบำบัดโรคได้ ไม่ต้องใช้วิธีการรักษาโรคตามแผนปัจจุบัน

2.2 ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม มีความเชื่อในเรื่องของโชคลาง และเวทมนต์คาถาว่า สามารถบันดาลให้ในสิ่งที่ต้องการได้ ถ้าได้ทำตามขั้นตอนที่ได้กำหนดเอาไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่องหมอเสน่ห์ ความเชื่อในการใช้ตาเถก เสกน้ำมันใส่ผม เสกแปรงผัดหน้า เสกเพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน เป็นต้น

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา ต่างก็มีความเชื่อว่า ถ้าเกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เกิดสุริยุปราคา จะเกิดภัยพิบัติแก่บ้านเมือง การเกิดจันสุริยุปราคา จะต้องช่วยกันเคาะต้นไม้ในสวนเพื่อให้มีลูกตกเต็มต้น หรือการเกิดผีพุ่งไต้ เชื่อว่าคนมีบุญมาเกิด เป็นต้น

2.4 การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจะมีพิธีกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะแยกกันอย่างสิ้นเชิง จะให้ความช่วยเหลือกันในด้านกรลงแรงช่วยเหลือกันเท่านั้น

3. ด้านการเมืองการปกครอง

3.1 ด้านการเมือง ในปัจจุบันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ได้รับการศึกษาสูงมากขึ้น ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการบ้านการเมืองจากสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อของรัฐและเอกชน พร้อมกับการที่ได้ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษา ได้พบปะสมาคมกับบุคคลภายนอกมากขึ้น ทำให้ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา มีการตื่นตัว ขอมรับ และรู้จักการให้ การเสียสละเพื่อส่วนรวม การร่วมมือร่วมแรงกันพัฒนาบ้านเมือง การร่วมกันทำกิจกรรมที่ทางรัฐจัดให้ เช่น การฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้าน การเป็นอาสาสมัครไทยอาสาป้องกันชาติ การเข้าร่วมในกิจการบริหารบ้านเมือง เป็นต้น

3.2 ด้านการปกครอง การปกครองเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมือง ดังนั้นทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบันต่างก็ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญเท่าเทียมกับท้องถิ่นอื่น ๆ เพราะชนทั้งสองกลุ่มได้รับการศึกษาสูงขึ้น สามารถจัดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอดีตให้ค่อย ๆ หดหายไปได้ออนาคต สามารถสร้างวัฒนธรรมร่วมกันได้ตลอดไป

4. ด้านภาษาและการศึกษา

4.1 ด้านภาษา

4.1.1 แบบเป็นทางการ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา จะใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อความหมายต่อกัน เมื่อไปติดต่อราชการตามหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและทำให้สามารถทำความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างข้าราชการและประชาชนที่เข้าไปใช้บริการ

4.1.2 แบบไม่เป็นทางการ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา จะนิยมพูดภาษาถิ่นได้เหมือน ๆ กัน เว้นแต่จะอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนเชื้อชาติเดียวกันจะนิยมพูดภาษาดั้งเดิมของตนเอง เช่นชาวไทยมุสลิมจะพูดภาษามลายู หรือภาษาอาหรับในกลุ่มญาติของตนหรือกับผู้สูงอายุ อีกประการหนึ่งการตั้งชื่อสมาชิกในครอบครัว ในปัจจุบันชาวไทยมุสลิมจะนิยมการตั้งชื่อบุตรหลานเป็นชื่อภาษาไทย ส่วนนามสกุลจะเป็นภาษามลายูตามเดิม เช่นสุติมา หมัดอาดัม รัชณี ลาเต๊ะ สุดา คำปี่ เป็นต้น หรือการเรียกชื่อของกินของใช้ ตลอดถึงสถานที่ต่าง ๆ ตามแบบอย่างชาวไทยพุทธ เช่น ข้าวยาปากกา ผ้าเช็ดหน้า โรงเรียน โรงพัก ตลาด เป็นต้น

4.2 ด้านการศึกษา

4.2.1 การศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน ได้ส่งบุตรหลานของตน เข้าเรียนในโรงเรียนที่รัฐจัดหาให้ ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน อยู่ใกล้ชิดกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกันทั้งเด็กและผู้ปกครอง เป็นการส่งเสริมความรัก ความสามัคคีให้มีความดีต่อกัน

4.2.2 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในปัจจุบันนิยมส่งให้เยาวชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ในระดับสูงขึ้น เป็นการสร้างโลกทัศน์ที่กว้างไกลให้กับเยาวชน อันก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมที่ดีต่อกัน สามารถยอมรับการอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

4.2.3 การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่ผ่านมา ทำให้ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมสามารถร่วมมือกันสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับท้องถิ่นของตนและเป็นการร่วมมือกันสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติ สามารถ

ดำรงชีพอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ยอมรับวัฒนธรรมของกันและกัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมระหว่างชนทั้งสองกลุ่มตลอดไป

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน วัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสงขลา ที่เห็นได้ชัด คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษาและการศึกษา ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายพบปะพบในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ได้

บริบทของจังหวัดสงขลา

สงบ สงเมือง และชาญณรงค์ เทียงธรรม (2542 : 7572 – 7588) และจังหวัดสงขลา (2548 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึงที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา และสภาพสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา ไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ ดังนี้

1. ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่าง ระหว่างละติจูดที่ 6 องศา 17 ลิปดา ถึง 7 องศา 56 ลิปดาเหนือ ลองจิจูด 100 องศา 1 ลิปดา ถึง 101 องศา 6 ลิปดาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 4 เมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 7,393,889 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสามของภาคใต้ รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟ 947 กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดิน 950 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอ่าวไทย
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และรัฐเคดาห์ของมาเลเซีย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

จังหวัดสงขลาตอนเหนือเป็นคาบสมุทรแคบยาวยื่นลงมาทางใต้ เรียกว่าคาบสมุทรสทิงพระ กับส่วนที่เป็นแผ่นดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางตอนใต้ แผ่นดินทั้งสองส่วนเชื่อมต่อกันโดยสะพานติณสูลานนท์

จังหวัดสงขลามีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปแตกต่างกันไปตามพื้นที่ แบ่งได้ 3 ลักษณะ คือพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลทางตอนเหนือและฝั่งตะวันออก บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ในอำเภอระโนด สทิงพระ ตามชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยจนถึงอำเภอเมืองสงขลา อำเภอจะนะและอำเภอเทพา พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ที่ราบลุ่มน้ำคลองรัตภูมิ คลองอู่ตะเภา คลองนาทวี คลองเทพา พื้นที่ภูเขาและที่ราบสูง เป็นแนวเขาทางทิศตะวันตกในแนวเทือกเขาบรรทัดต่อมาทางทิศใต้ในแนวเทือกเขาสันกาลาศิริ กั้นพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญ พื้นที่นี้จะค่อย ๆ ลาดลงสู่พื้นที่ด้านตะวันออกไปจดทะเลสาบสงขลา โดยมีภูเขาเตี้ย ๆ ตามแนวเหนือใต้ เช่น คอหงส์ เขารูปช้าง เขาน้อย เป็นต้น

จังหวัดสงขลามีลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคใต้ เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมเขตร้อน มีลมมรสุมพัดผ่านประจำทุกปี คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนมกราคมและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม จากอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าวส่งผลให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งจะเป็นช่วงที่ว่างลมมรสุมจะเริ่มตั้งแต่หลังจากหมดลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อน และอากาศจะมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน แต่อากาศจะไม่ร้อนมากนักเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้ทะเล ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม จังหวัดสงขลาจะมีฝนตกทั้งในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ในช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากพัดผ่านอ่าวไทย ส่วนลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ถูกเทือกเขาบรรทัดปิดกั้น ทำให้ฝนตกน้อยลง ฝนตกมากที่สุดในช่วงเดือนพฤศจิกายน ฝนตกน้อยที่สุดในช่วงเดือนกรกฎาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27.6 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีประมาณ ร้อยละ 78.4

สภาพสังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดสงขลา มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน สามรูปแบบ คือ การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการส่วนกลางซึ่งมาตั้งหน่วยงานในพื้นที่ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดเป็นรูปแบบการปกครองและบริหารราชการออกเป็น ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 32 ส่วนราชการ ส่วนราชการระดับอำเภอ ประกอบด้วย 16 อำเภอ 127 ตำบล 983 หมู่บ้าน มีรายชื่ออำเภอดังนี้ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอหาดใหญ่ อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี อำเภอสะเดา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสสินธุ์

อำเภอรัทภูมิ อำเภอกวนเนียง อำเภอบางกล่ำ อำเภอนาหม่อม และอำเภอคลองหอยโข่ง และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

จังหวัดสงขลาในปี 2548 มีประชากร จำนวน 1,308,906 คน ชาย 641,509 คน คิดเป็นร้อยละ 49.01 หญิง 667,397 คน คิดเป็นร้อยละ 50.98 ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 64.03 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 32.84 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 2.37 และนับถือศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.76 ส่วนใหญ่มีความสำนึกยึดมั่นในความเป็นไทย โดยมีสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงไม่มีปัญหาการอยู่ร่วมกันของคนสองสัญชาติ แต่สภาพทั่วไปของคนในจังหวัดเกิดความเปรียบเทียบความเจริญทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะอำเภอหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทปรากฏอย่างชัดเจน

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ การพาณิชย์ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและอื่น ๆ จังหวัดสงขลามีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาตลาด 88,498 ล้านบาท ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตร 32,092 ล้านบาท สาขาบริการ 12,704 ล้านบาท สาขาการค้าส่งและค้าปลีก 9,293 ล้านบาท สาขาการธนาคารการประกันภัย 7,058 ล้านบาท และสาขาอื่น ๆ มูลค่า 23,351 ล้านบาท รายได้ประชากร จำนวน 65,706 บาท/คน/ปี นอกจากนี้พืชเศรษฐกิจสำคัญได้แก่ ยางพารา การประมง จังหวัดสงขลามีทั้งอ่าวไทย และทะเลสาบสงขลา จึงมีการทำประมงหลายรูปแบบ และครบวงจร การค้าชายแดนจังหวัดสงขลามีเขตแดนติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ในท้องที่อำเภอสะเดากับรัฐเปอร์ลิสและเคดาห์ ทั้งยังมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากที่สุดภาคใต้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสงขลา สรุปได้ว่า จังหวัดสงขลามีอาณาเขตติดต่อกับติดต่อกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ทำให้มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ถึงร้อยละ 32.84 สภาพทั่วไปของคนในจังหวัดเกิดความเปรียบเทียบความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ได้

ภารกิจและขอบข่ายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(ก) ประสานงานและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของกระทรวงในส่วนภูมิภาค รวมทั้งดำเนินการ ประสาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตที่จังหวัด

(ข) ส่งเสริมการพัฒนาศึกษาความรู้และแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัด

(ค) ดำเนินการป้องกันและแก้ไขการเบี่ยงเบนทางวัฒนธรรมโดยประสานหรือร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

(ง) จัดทำแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัด

(จ) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมตำบล รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่ดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัด

(ฉ) ปฏิบัติงานตามกฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวง ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

(ช) ปฏิบัติงานร่วมกับ หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย (ราชกิจจานุเบกษา. 2549 : 44)

การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าว สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ได้กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) ปี 2551 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชน และประชาชน ตระหนักถึงคุณค่า อนุรักษ์ สืบทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย โดยมีพันธกิจ (Mission) เพื่อเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

2. ส่งเสริมสนับสนุนเฟ้รางวัลการเป็ยเบนทางวัฒนธรรมของเยาวชนและประชาชน
3. นำทุนด้านสังคมทางวัฒนธรรมมาร่วมในการบริหารจัดการ
4. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ งาน โครงการ กิจกรรม ผลงาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
องค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มืผลงานดีเด่นทางด้านศาสนา ศิลปะและ
วัฒนธรรม
5. จัดทำระบบสารสนเทศและบูรณาการฐานข้อมูลศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้สามารถ
เชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. อนุรักษ์ สืบทอด ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกลักษณ์ไทย
ให้คงอยู่สืบไป
2. บริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม
3. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

ในการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ได้
ดำเนินการโดยยึดแนวปฏิบัติตามขอบข่ายงานวัฒนธรรมตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยได้กำหนดขอบข่ายงานในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไว้ 8 งาน
คือ 1) งานวิจัยวัฒนธรรม 2) งานอนุรักษ์วัฒนธรรม 3) งานฟื้นฟูวัฒนธรรม 4) งานพัฒนาวัฒนธรรม
5) งานถ่ายทอดวัฒนธรรม 6) งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม 7) งานเสริมสร้างเอกทัศคะทางวัฒนธรรม
และ 8) งานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (สำนักงานและวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2545 : 11 - 15) โดยใน
การดำเนินงานตามภารกิจและขอบข่ายงานทั้ง 8 ดังกล่าวนี้ มีงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในชุมชน
และมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนเป็น
อย่างยิ่ง จำนวน 3 งาน คือ งานอนุรักษ์วัฒนธรรม งานพัฒนาวัฒนธรรม และงานส่งเสริมกิจกรรม
วัฒนธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ใช้ขอบข่ายการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัด สงขลาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จำนวน 3 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
สงขลา. 2545 : 11 - 13)

1. ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม

“อนุรักษ์” หมายถึง การรักษาให้คงเดิม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 : 1328) การอนุรักษ์วัฒนธรรม จึงหมายถึงการรักษาวัฒนธรรมไว้ให้คงเดิม ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ได้กำหนดเนื้อหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ไว้ดังนี้

งานอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจใน ความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ของคนรุ่นหลัง เช่น การศึกษาสภาพ ปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับงานอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดทำทะเบียน ผลิตผลทางวัฒนธรรมเพื่องานอนุรักษ์ การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การณรงค์ ให้เกิดความตื่นตัว ตระหนักในคุณค่า และให้ความร่วมมือในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การปรับปรุง หรือออกกฎระเบียบให้เอื้อต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์งานอนุรักษ์วัฒนธรรม การ ยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม การติดตามและ ประเมินผล เป็นต้น

2. ด้านพัฒนาวัฒนธรรม

“พัฒนา” หมายถึง การทำให้เจริญ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. 2546: 779) การพัฒนาวัฒนธรรม จึงหมายถึง การทำให้วัฒนธรรมเจริญขึ้น ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สงขลา ได้กำหนดเนื้อหาในการพัฒนาวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

งานพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ แห่งความเป็นไทย เช่น การติดตามสภาพความเหมาะสมของวัฒนธรรมและงานวัฒนธรรมในปัจจุบัน การเลือกสรรวัฒนธรรมที่ควรได้รับการพัฒนา การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานพัฒนาวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์งานพัฒนาทางวัฒนธรรม การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานพัฒนาวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล เป็นต้น

3. ด้านส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

“ส่งเสริม” หมายถึง การเกื้อหนุน หรือสนับสนุนให้ดีขึ้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 2546 : 1112) การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม จึงหมายถึงการเกื้อหนุน หรือสนับสนุนการ จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้ดีขึ้น ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ได้กำหนดเนื้อหาในการส่งเสริม กิจกรรมวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การปรับปรุงหรือออกระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่องานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดทำแผนสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดหางบประมาณสนับสนุนงานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การติดตามและประเมินผล นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536 : 18) ได้กล่าวถึงความหมายของงานส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมไว้ว่าหมายถึงการติดต่อระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การส่งเสริมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ งานส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว กีฬาและนันทนาการ

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นหน่วยงานประสานงานและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของกระทรวงวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค มีหน้าที่ดำเนินการประสานและสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตที่จังหวัด รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัด ในการดำเนินงานได้ยึดแนวปฏิบัติตามขอบข่ายงานวัฒนธรรมตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยได้กำหนดขอบข่ายงานด้านวัฒนธรรมไว้ 8 งาน คือ งานวิจัยวัฒนธรรม งานอนุรักษ์วัฒนธรรม งานฟื้นฟูวัฒนธรรม งานพัฒนาวัฒนธรรม งานถ่ายทอดวัฒนธรรม งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม งานเสริมสร้างเอกัตถะทางวัฒนธรรม งานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

เอกสารเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะด้วยกัน ซึ่งพอจะประมวลได้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525 : 453) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “บทบาท (บทบาท) น. การทำตามบทโดยปริยาย หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่นบทบาทพ่อแม่ บทบาทครู” ภิญญา สาร (2512 : 10) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทได้ สรุปได้ว่า บทบาทคือ สิ่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รับรู้กันอยู่ทั่วไป ถูกคนอื่นลงความเห็นว่าเขาต้อง ทำสิ่งที่เรียกว่าบทบาทหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับบทบาทหน้าที่ รวมถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำและบรรดาสสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มีพร้อมกับตำแหน่งสิทธิ และหน้าที่ของ ตำแหน่งอื่นที่เกี่ยวข้องกันภายในระบบสังคมเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ โสกา ชูพิกุลชัย และอรทัย ชื่นมณุษย์ (2515 : 129) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ สรุปได้ว่า ทุกตำแหน่งหรือทุกชนชั้น จะถูกสมาชิกในชุมชนคาดหวังไว้ระดับหนึ่ง ๆ ว่า พฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่ง ๆ นั้น ควร จะทำอะไร มีพฤติกรรมอะไร คือบทบาทของแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่ง ๆ นั้น ควรจะมี อะไรบ้าง อย่างไร นั่นเอง บางทีบทบาทอาจครอบคลุมไปในแง่ที่ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่หรือ พันธะของตำแหน่ง นั้น ๆ ในทำนองเดียวกันกับ ฌรงค์ เส็งประชา (2524 : 73) ได้กล่าวถึงบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพทางสังคมของแต่ละคน มีแนวทาง ปฏิบัติตนไปตามแนวทางของสถานภาพนั้น ๆ และอุดม หล้าเบ็ลล๊ะ (2544 : 14) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติตามตำแหน่ง หรือสถานภาพ ของบุคคล ซึ่งสมาชิกของสังคม มุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคม โดยมีกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขที่ถูกกำหนดไว้ และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป

นอกจากนี้ นักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายลักษณะ ด้วยกัน เช่น คาร์เตอร์ (Carter : 453) อธิบายว่า บทบาท หมายถึงลักษณะการแสดงออกของบุคคลใน กลุ่ม รูปแบบของกิจกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่ง หน้าที่ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตาม ความมุ่งหมายของสังคม ส่วนมีด (ชมนาด แสนบั้งคือ. 2527 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Mead. 1950 :273) ได้ ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของตนเอง และ เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันส่วนหนึ่ง และ มอร์แกน (Morgan. 1951: 395) ได้ให้ ความหมายว่า บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมซึ่งบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์จิริส (วันทนา ไชยกิจ. 2526 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Argyris. 1957 :1) ที่กล่าวว่า บทบาทของบุคคลใดก็คือการแสดงพฤติกรรมส่วนหนึ่งของเขาในกลุ่มสังคมที่เขาอยู่นั่นเอง บุคคล ย่อมเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอ คนจะเรียนรู้แบบหรือการแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับ กันภายในกลุ่ม และคนก็จะแสดงบทบาทแตกต่างกันไปเสมอเมื่ออยู่ในกลุ่มต่างกัน ทั้งนี้เพราะความ

คาดหวังของคนแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน และ ฮาร์วิด และนูการ์เดน (Hoyle. 1969 : 6) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมที่เหมือน ๆ กัน กับของคนที่ดำรงตำแหน่งเดียวกัน แสดงถึงแบบแผนพฤติกรรมที่ผูกพัน หรือขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมด้วย

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมที่บุคคลกระทำ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่ง หน้าที่และสถานภาพทางสังคมที่บุคคลดำรงอยู่ และหากสถานภาพเปลี่ยนแปลงไป บทบาทก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามตำแหน่ง หน้าที่ และสถานภาพทางสังคม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

เดชา สานนท์ (2526 : 104) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. สถานภาพของคนในสังคม
2. คำสั่งถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์นั้น ๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง
3. คำสั่งถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
4. ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2526 : 74) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า “ โดยปกติวิสัยแล้ว สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516 : 27) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลใดในสังคมขึ้นอยู่กับสภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะ สภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุลเหตุจูงใจ และความพอใจ

ทัตสนา บุญทอง (2525 : 93 – 94) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง นั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมนรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม(Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
2. บุคคลที่แสดงบทบาท
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส คิวังสุวรรณ และ ฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์ (2522 : 47 – 49) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท สรุปได้ว่า ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่า ควรจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่กับตำแหน่งก็คือบทบาท เพราะว่าทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับ เปรียบเสมือนเหรียญถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือบทบาทนั่นเอง และบุคคลผู้สวมบทบาทได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรม ประเพณี และความคาดหวังของสังคม
2. ลักษณะเฉพาะของสังคม
3. บุคลิกภาพและความจำเป็นของผู้แสดงบทบาท

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีส่วนประกอบที่ส่งผลต่อบทบาทอีก 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท ในการแสวงหาบทบาทบางบทบาท แม้จะขาดพฤติกรรมบางอย่างไป หรือมิได้แสดงพฤติกรรมนั้นก็ไม่ได้ทำให้บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นผิดไป เช่นครูที่เขียนกระดานดำแล้วควรจะล้างมือโดยทันที แต่หากไม่ได้ล้างมือก็มีได้ทำให้บทบาทของครูผิดไป เป็นต้น
2. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาท เป็นพฤติกรรมที่สำคัญมากของบทบาท ถ้าขาดส่วนนี้แล้วจะทำให้บทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ผิดไป เช่น บุคคลเป็นครูหากไม่ยอมสอนหนังสือก็ไม่อาจถือว่าผู้นั้นเป็นครูที่สมบูรณ์ได้ เพราะมิได้แสดงบทบาทที่สำคัญ คือบทบาทในการสอน เป็นต้น
3. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน เป็นส่วนของบทบาท ที่กฎหมายและข้อบังคับกำหนดบังคับให้ปฏิบัติ ถ้าหากบุคคลที่สวมบทบาทของตำแหน่งนั้น ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจนแล้ว จะถือว่าบุคคลผู้นั้นมิได้แสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้น ๆ อย่างแท้จริง

โคเฮน (อมรรัตน์ สอนคง. 2537 : 13 ; อ้างอิงมาจาก Cohen. 1979 : 36) ได้กล่าวถึงทฤษฎี บทบาทไว้สรุปได้ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. การขาดความเข้าใจในส่วนของบทบาทที่ต้องการ
2. การไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. การไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มิด (อมรรัตน์ สอนคง. 2537 : 13 ; อ้างอิงมาจาก Mead. 1950 : 207) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานหรือบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. การรู้จักตนเองตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้จะต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น ควรเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ

4. การประเมินผลการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยบุคคลอื่น

ชไมพร สมบัติยานุชิต (2541: 16 ; อ้างอิงมาจากทิตยา สุวรรณชญ. 2510 : 9-10) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทอุดมคติ คือบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม ควรจะปฏิบัติบทบาทอุดมคติ กำหนดโดยการอบรม คำแนะนำ สั่งสอน หน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง คือบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติ บทบาทที่เป็นจริงนี้กำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม นำเอาบทบาทอุดมคติไปแปลเพื่อปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น บทบาทที่ปฏิบัติจริงจะใกล้เคียงหรือแตกต่างจากบทบาทอุดมคติมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความหมายบทบาท อุดมคติและสภาพแวดล้อมจะเน้นทั้งข้อจำกัดและส่วนที่เกื้อกูลที่สำคัญ

และ บรูม และเซลซ์นิก (ฉลาด บุตรเนียร. 2524 : 34 – 45 ; อ้างอิงมาจาก Broom and Selznick. 1963 : 1) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทอุดมคติ เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของ

ตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ซึ่งสอดคล้องกับ ดิอูดส์ และกรานส์ (ประพันธ์ สุทธาวาส. 2522 : 39 – 40 ; อ้างอิงมาจาก Deutsch and Kranss. 1965 : 58) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นสิ่งที่เรารู้สึกได้สังเกตเห็นได้ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาได้ 3 แง่ ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนด เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นซึ่งเกิดจากความคาดหวังของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น บทบาทของตนในขณะที่เป็นวิทยากร เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นครู เป็นต้น

2. บทบาทโดยตำแหน่ง เป็นบทบาทที่ตนเองรับรู้จากตำแหน่งของตนในลักษณะที่มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น บทบาทของความเป็นพ่อแม่ บทบาทของผู้นำ บทบาทของลูก เป็นต้น โดยที่ตนเองเป็นผู้แสดงบทบาทนั้นต่อบุคคลอื่น

3. บทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นบทบาทที่บังพวดีกรรมภายนอกที่แน่นอนของบุคคลตามที่คนในสังคมได้สร้างขึ้น เช่น บทบาททางเพศ หญิงต้องทำตนในบทบาทของตนอย่างไรเมื่ออยู่ในสภาพที่ต้องเป็นแม่บ้าน บทบาทนี้จะถูกพิจารณาในแง่ของบทบาทที่ถูกกำหนดโดยสังคม และมักจะถูกกำหนดควบคู่ไปกับสถานภาพของผู้นั้นด้วย

ด้วยเหตุนี้ ดิอูดส์ และกรานส์ (Deutsch and Kranss.) จึงจำแนกบทบาทของคนออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้

1. บทบาททางเพศ (Sex role) เช่น เพศชาย เพศหญิง เป็นต้น
2. บทบาทตามเครือญาติ (Kinship Role) เช่น พี่ พ่อ แม่ ป้า เป็นต้น
3. บทบาททางสังคม (Social role) เช่น ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น
4. บทบาทที่เกี่ยวกับงานที่ต้องทำ (occupational role) เช่น ครู หมอ ทหาร เป็นต้น

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปแนวคิดและทฤษฎีบทบาทได้ว่าบทบาทเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่กำหนด บทบาทเป็นสิ่งคู่กับหน้าที่และสถานภาพซึ่งบุคคลดำรงอยู่ ลักษณะของบทบาทจะประกอบด้วย บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน บทบาทของการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา และบทบาทเฉพาะตน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้ ตามความหมายในพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (New Webster's Dictionary) (Finergan. 1975 : 1100) คือการแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการรับรู้ ในทัศนะต่าง ๆ อีก เช่น

แกรริสัน และมากูน. (Garrisan and Magoon. 1972 : 607) ให้คำจำกัดความว่า การรับรู้ คือกระบวนการที่สมองตีความหรือแปลข้อความจากการสัมผัสของร่างกายกับสิ่งเร้า หรือสิ่งแวดล้อม ทำให้ทราบว่าสิ่งที่สัมผัสนั้นเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ฯลฯ ซึ่งการรับรู้นั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์เป็นตัวช่วยในการตีความหรือแปลความ เอ็มเบอร์ และวอร์ม (Dember and Warm. 1977 : 14-15) กล่าวว่า การรับรู้ในทางทฤษฎีถือว่าเป็นสภาพทางจิตวิทยา การรับรู้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เห็นหรือสามารถสังเกตได้โดยตรง ในทางจิตวิทยาถือว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวป้อนหรือตัวกระตุ้น กับพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งการแสดงออกจะเป็นผลจากการรับรู้ภายในที่เกิดจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น การเรียนรู้ ความจำ แรงกระตุ้น อารมณ์และอื่น ๆ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ถือว่าการรับรู้เป็นกระบวนการจัดการกระทำกับข้อมูล (information processing) ที่เกิดขึ้นภายในสิ่งมีชีวิต เมื่อข้อมูลถูกป้อนหรือถูกกระตุ้นเข้ามา (input) กระบวนการภายในก็จะดำเนินการจัดการกระทำข้อมูล โดยข้อมูลจะถูกกลรหหัส (Coded) แล้วเก็บรวบรวม (stored) และจะถูกนำไปใช้ (utilized) ภายหลัง

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2529 : 6) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการในการเลือกรับ การจะระเบียบแลการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่บุคคลพบเห็น หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ และนพพร การถัก 2535 : 25) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึงการแปลความหรือให้ความหมายกับสิ่งที่เราได้รับโดยผ่านประสาทสัมผัส และการรับรู้นี้มีอิทธิพลนำไปสู่การกระทำต่าง ๆ ของบุคคล ตามกระบวนการรับรู้ ดังนี้

1. สิ่งเร้า หรือข้อมูลกระทบอวัยวะสัมผัส ส่งผ่านเข้าสู่สมอง
2. สมองแปลความ หรือให้ความหมายออกมา เป็นความรู้ ความเข้าใจ โดยอาศัย
 - 2.1 ปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณสมบัติที่อยู่ภายในของผู้รับรู้ เช่น เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ความต้องการ คุณค่า ความสนใจ ประสบการณ์เดิม ความเครียด
 - 2.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ คำแนะนำ คำสั่งสอน พลังจากกลุ่มปฏิสัมพันธ์ กลุ่มอ้างอิง จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การรับรู้คือกระบวนการภายในตัวบุคคลในการให้ความหมายข้อมูลที่ได้รับการสัมผัสสิ่งเร้าของประสาทสัมผัสต่าง ๆ โดยใช้สมอง ประสบการณ์ และสภาพ

จิตใจของบุคคลในการให้ความหมาย สิ่งที่ได้รับรู้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตามการรับรู้ นั้น โดยแสดงออกเป็นการกระทำ ความนึกคิด และแนวคิด

กระบวนการรับรู้ (perception process) การรับรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังมีผู้ได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

เซอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และออสบอร์น (Shermerhorn, Hunt, And Osborn. 1982 : 409 – 410) ได้กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น ในการตีความสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ได้สัมผัส เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับผู้รับรู้ การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกัน ไม่มีบุคคลใดที่จะมีการรับรู้เหมือนกับบุคคลอื่นเลยทีเดียว เพราะเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่รับรู้ ก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นขึ้น เป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเอง ดังภาพประกอบ 2

กระบวนการรับรู้

ภาพประกอบ 1 กระบวนการรับรู้ของ เซอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และ ออสบอร์น

(Schermerhorn, Hunt and Osborn. 1982 : 409)

คาสท์และโรเซนวิก (Kast and Uosenzweint. 1985 : 284) ได้กล่าวว่า การรับรู้เป็นพื้นฐาน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม เพราะการรับรู้เกิดจากการตอบสนองของร่างกายของแต่ละบุคคล ต่อสิ่งเร้า ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้แตกต่างกันไป รูปแบบของการเกิดการรับรู้ และสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมต่างกัน เป็นผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น ความเครียด ความกดดันจากกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคล บทบาท ตำแหน่งหน้าที่และตลอดจนระบบรางวัลเมื่อบุคคลได้รับข้อมูลป้อนเข้ามา กลไกการรับรู้ของร่างกายจะทำการเลือกข้อมูลโดยจะเลือกรับรู้เฉพาะข้อมูลที่ตรงกับความต้องการและความเข้าใจของตนเอง และจะปฏิเสธข้อมูลที่ไม่ต้องการหรือไม่สนใจ จากนั้นก็จะตีความหรือให้ความหมายข้อมูลซึ่งการตีความหรือแปลความหมายจากสิ่งเร้าจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม และระบบคุณค่าของแต่ละบุคคล

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2529 : 7) กล่าวว่า สิ่งที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคล ได้แก่ ประสบการณ์เดิม สถานการณ์ ความต้องการ และหน้าที่รับผิดชอบของบุคคล และสุภาวดี คูหาทอง (2533 : 22) ได้แบ่งปัจจัยต่อการรับรู้ของบุคคล ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวของผู้รับรู้ เช่น เพศ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา ความต้องการ คุณค่า ความสนใจ ประสบการณ์เดิม

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ คำแนะนำ คำสั่งสอน

นอกจากนี้ น้อมฤดี จงพยุหะ (2519 : 166 – 170) ยังได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มีหลายประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์เดิม (past experience) สิ่งที่ได้เคยได้สัมผัสครั้งแรกสุด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด สถานการณ์ ความสัมพันธ์ คำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ หรือบุคคลอื่น ๆ เด็กจะเกิดการรับรู้แล้วสมองอาจจะสะสมประสบการณ์เดิมไว้ และเก็บไว้ใช้ในการแปลความหมายข้อมูลสิ่งเร้าใหม่ ๆ ต่อไป
2. ความต้องการ (needs) ความต้องการของบุคคลนั้นจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลด้วย
3. เป้าหมายประสงค์ (goals) ในทางจิตวิทยาบุคคลจะมุ่งสัมผัสกับสิ่งที่ตรงกับเป้าประสงค์ และจะไม่สัมผัสกับสิ่งที่ไม่ตรงกับเป้าประสงค์ ดังนั้น บุคคลย่อมจะรับรู้สิ่งที่ตรงกับเป้าประสงค์ของตนเท่านั้น
4. คุณค่า (values) คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อบุคคลย่อมจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมาก ถ้าสิ่งนั้นมีค่า มีประโยชน์ต่อตัวเอง การรับรู้ต่อสิ่งนั้นก็จะมีมากขึ้นด้วย
5. เจตคติ (attitude) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ บุคคลนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย
6. การเตรียมตัวล่วงหน้า (preparatory set) การเกิดการรับรู้อาจมีการเตรียมตัวล่วงหน้าไว้ได้ และมีการเตรียมการทำกิจกรรมต่อการรับรู้เป็นการเตรียมพร้อมที่จะรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือเหตุการณ์นั้น ได้ด้วยความเหมาะสม
7. ความตั้งใจ (attention) การที่บุคคลมีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งใด ย่อมจะทำให้การสัมผัสถูกต้องชัดเจน การรับรู้ก็จะชัดเจนตามมาด้วย และถ้ามีสิ่งเร้าหลาย ๆ อย่าง คนเราจะเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้าที่มีคุณค่าเกิดขึ้น เมื่อคุณสมบัติของสิ่งเร้าที่ได้ประสบมาก่อนมีลักษณะที่แตกต่างอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของสิ่งเร้าที่เผชิญอยู่

8. บุคลิกภาพ (personality) บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล และยังเป็นเหตุให้การรับรู้ของบุคคลหลายคน รับรู้เกี่ยวกับสิ่งเดียวกันแตกต่างกันออกไป เช่น คนที่มีความลำเอียง เป็นลักษณะประจำตัว จะมีผลต่อการรับรู้ต่อสิ่งใด แตกต่างไปจากคนที่ปราศจากความลำเอียง

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากการรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบหรือได้ไปสัมผัสกับสิ่งเร้า สิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์นั้น ๆ การรับรู้ของบุคคลจะแตกต่างกัน ถ้าบุคคลนั้นมีคุณสมบัติภายในตัวเองที่แตกต่างกัน และจะได้ประสบการณ์จากภายนอก เช่น คำแนะนำ การมีปฏิสัมพันธ์ การอบรมสั่งสอนที่แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การแปลความหมายของสิ่งเร้าให้เป็นสิ่งที่รับรู้เฉพาะของตนเอง และสนองตอบออกมาในรูปของพฤติกรรมตามการรับรู้ โดยแสดงออกเป็นการกระทำ ตามความนึกคิดหรือแนวคิดของแต่ละบุคคล

บทบาทหน้าที่ของอิหม่าม

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 หมวด 5 มาตรา 37 กำหนดไว้ว่าอิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- 2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
- 3) แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
- 4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
- 5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

(กรมการศาสนา. 2548 : 31)

นอกจากนี้ อิหม่ามยังมีบทบาทหน้าที่ตามบทบาทของมัสยิด ในฐานะที่เป็นผู้นำประจำมัสยิด โดยจำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม และบทบาทด้านเศรษฐกิจ (ฮานีฟะห์ หยีราหม. 2545 : 30) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. บทบาทด้านศาสนา

สถาบันสังคมเปรียบได้กับอวัยวะต่าง ๆ แต่ละสถาบันเป็นโครงสร้างอย่างหนึ่ง ทำหน้าที่สนองความต้องการของสังคม นักสังคมวิทยาได้แบ่งประเภทของสถาบันสังคมตามหน้าที่ของแต่ละสถาบันปฏิบัติ เช่น สถาบันศาสนาทำหน้าที่สร้างความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นต้น (สัญญา

สัญญาวิวัฒน์. 2524 :1) ในการควบคุมสังคมนอกจากจะใช้กฎหมาย ขอบังคับแล้ว ศาสนาจะเป็นส่วนหนึ่งในการควบคุมสังคม ทั้งนี้เพราะศาสนาได้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการจัดระเบียบและการเตรียม หน้าที่นี้จะเป็นส่วนพิธีกรรมของศาสนา จะทำให้บุคคลมีระเบียบวินัยและเตรียมคนเพื่อใช้ชีวิตในสังคม
2. หน้าที่ในการยึดเหนี่ยวหรือผนึกเข้ากับสังคม ศาสนาและพิธีกรรมทำหน้าที่สร้างความหมายของการที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มีอารมณ์และความรู้สึกทำนองเดียวกัน ตลอดจนแสดงออกในแนวเดียวกันเป็นการสร้างพลังของการรวมกลุ่ม
3. หน้าที่ในการผนวกและรื้อฟื้น ศาสนาและประเพณีจะทำหน้าที่สร้างศรัทธาและความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีในอดีตให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสัญลักษณ์ของความ เป็นกลุ่มของสังคม

4. หน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันและความสุขของการมีชีวิต พิธีกรรมทำให้เกิดความสุขในการมีชีวิตร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการลดความกดดันหรือความเศร้าโศกในจิตใจ

บทบาทด้านศาสนาของอิหม่ามในฐานะผู้นำประจำมัสยิด จึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งและเป็นบทบาทหลักที่อยู่คู่มาศดมานาน ซึ่ง ฮานีฟะห์ ฮัยราหม (2545 : 37 - 46) ได้แบ่งบทบาทด้านศาสนาของอิหม่ามในฐานะผู้นำประจำมัสยิด ออกเป็น 2 บทบาท คือ บทบาทด้านการศึกษา และ บทบาทด้านการปฏิบัติศาสนกิจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 บทบาทด้านการศึกษา

ศาสนาอิสลามยังให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะการศึกษาหาความรู้เป็นบทบัญญัติทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ชุมชนมุสลิมจึงมีมัสยิด ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแล้ว มัสยิดยังเป็นสถาบันการศึกษา โดยจัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมบ่มเพาะและให้ความรู้เพื่อให้ใกล้ชิดกับอัลเลาะห์ ศาสดามุฮัมมัดได้ทรงกล่าวเกี่ยวกับการศึกษาว่า “การศึกษาเป็นบทบัญญัติที่บังคับมุสลิมทุกคน” และ “จงศึกษาหาความรู้แม้จะต้องไปถึงประเทศจีน” หมายความว่าให้ฟันฝ่าอุปสรรคถึงแม้จะยากลำบากเพื่อการแสวงหาวิชาความรู้ หรืออีกคำกล่าวหนึ่ง “อยู่บนโลกนี้ด้วยวิชาความรู้ และจะไปโลกหน้า (ตาย) ก็ด้วยวิชาความรู้

มุฮัมมัด อาฎิยะฮ์ อัล-อับรอซีย (2521 : 58 – 59) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การศึกษาในทรรศนะของศาสนาอิสลามไม่จำกัดขอบเขตด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ได้ส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตควบคู่กันไปด้วย ดังคำกล่าวของของศาสนามุฮัมมัดว่า “ท่านจงทำงานแสวงหาปัจจัยยังชีพ เหมือนกับว่าท่านยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ตลอดไป และจงปฏิบัติความดีเหมือนกับว่าท่านจะต้องตาย

ในวันพรุ่งนี้” และได้สอนไม่ให้ละเลยต่อการอบรมศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพเมื่อเสร็จสิ้นจากการศึกษาคัมภีร์ อัลกุรอาน รวมทั้งการศึกษาเพื่อพัฒนาสติปัญญา จิตวิทยา การพูด

1.2 บทบาทด้านการปฏิบัติศาสนกิจ

มัสยิดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ เคาะรพักดีต่ออัลเลาะห์ มุสลิมจะใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติละหมาดทุกวัน อ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน และกล่าวรำลึกถึงอัลเลาะห์ และหลังจากละหมาดมักริบจะมีการสอนเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามในแขนงต่าง ๆ โดยมีอิหม่าม เป็นผู้ทำการสอน และอิหม่ามจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการละหมาดร่วมกันในมัสยิดครบ 5 เวลา และปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ อีก เช่น การละหมาดญุมอัตหรือละหมาดวันศุกร์ การละหมาดในวันอีด และการละหมาดคนตาย หรือละหมาดญานซะฮ์ และการละหมาดตะรอเวะในเดือนรอมดอน

2. บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม

มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม ในสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบต่าง ๆ ไว้ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมของมนุษย์ก่อให้เกิดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เป็นรากเหง้า เป็นเบ้าหลอม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพขึ้นในสังคม สมาชิกในสังคมอยู่กันอย่างกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ มัสยิดเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของมุสลิมทั้งทางด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม ศาสดามุฮัมมัดได้สร้างมัสยิดขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ชุมนุมของชาวมุสลิมจากสถานที่ต่าง ๆ โดยท่านเป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจ มุสลิมสมัยนั้นจะไปรวมกันที่มัสยิดซึ่งนอกจากเพื่อการปฏิบัติละหมาด 5 เวลาแล้ว ยังใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของการปรึกษาหารือ และช่วยเหลือกันทั้งด้านสังคมและด้านอื่น ๆ

บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของอิหม่าม ในฐานะที่เป็นผู้นำประจำมัสยิด จึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง ฮานีฟะห์ หัยราเหม (2545 : 46-65) ได้แบ่งบทบาทของอิหม่ามในฐานะผู้นำประจำมัสยิด ด้านสังคมและวัฒนธรรม ออกเป็น 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทด้านการเมืองการปกครอง บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ บทบาทด้านกระบวนการยุติธรรม และบทบาทด้านการส่งเสริมศีลปะวัฒนธรรม ประเพณี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง

ระบบการเมืองการปกครองของศาสนาอิสลามนั้น มีลักษณะสำคัญ ซึ่ง อนุล อะลา เมาคูดี (2542: 33 – 35) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของระบบการเมืองการปกครองของศาสนาอิสลามวางอยู่บนหลัก 3 ประการ คือ

2.1.1 ความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว (เตาฮีด) หมายถึง เชื่อว่าอัลเลาะห์องค์เดียวเท่านั้นที่ เป็นผู้สร้าง ผู้ทรงบริหาร และผู้ทรงเป็นนายแห่งจักรวาล หลักความเชื่อในเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้าปฏิเสธความเป็นอธิปไตยของมนุษย์ในทางการเมืองการปกครอง และในเรื่องของกฎหมายด้วย ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือส่วนรวม กล่าวคือ ไม่มีสิ่งใดที่สามารถอ้างว่าตัวเองเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นมนุษย์ ครอบครัว ชนชั้น หรือกลุ่มคน เพราะพระผู้เป็นเจ้าคือผู้ที่มีอำนาจสูงสุด และพระบัญชาของพระองค์เท่านั้นที่เป็นกฎหมายแห่งอิสลาม

2.1.2 ความเป็นศาสนาของมุฮัมมัด (ริซาละฮ์) หมายถึง สื่อกลางที่เป็นตัวนำกฎหมายของพระผู้เป็นเจ้ามาให้แก่มวลมนุษย์ โดยศาสนามุฮัมมัดได้รับของสองอย่าง นั่นคือ คัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งเป็นเสมือนกฎหมายของพระผู้เป็นเจ้า กับการอธิบายความหมายและการปฏิบัติตามคัมภีร์เพื่อเป็นแบบอย่างแก่มวลมนุษย์ของศาสดามุฮัมมัด โดยคำพูดและการกระทำในฐานะที่เป็นตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า กล่าวคือ ในเรื่องของหลักการใหญ่ ๆ เกี่ยวกับระบบการดำเนินชีวิตนั้น คัมภีร์อัล-กุรอาน ได้กำหนดเอาไว้หมดแล้ว ส่วนเรื่องรายละเอียดทางการปฏิบัติ นั้น ศาสดามุฮัมมัดจะเป็นผู้ชี้แจงและแสดงแบบอย่างให้ดู ทั้งสองสิ่งนี้เมื่อรวมกันเข้าแล้วเรียกว่า “ซารีอะฮ์” หรือกฎหมายอิสลาม

2.1.3 การเป็นตัวแทน (คิลาฟะฮ์) กล่าวคือ มนุษย์มีฐานะเป็นตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าบนแผ่นดิน หมายถึง ตัวแทนแห่งคุณธรรมและอำนาจของพระองค์ ซึ่งมีสิทธิที่จะใช้อำนาจหน้าที่ของพระองค์บนหน้าแผ่นดินนี้ภายใต้ขอบเขตที่พระองค์บัญญัติไว้

ศาสนาอิสลามได้วางหลักความยุติธรรมในระบบการเมืองการปกครองบนพื้นฐานความจริงและซื่อตรง กำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้ปกครองเหมือนกับที่กำหนดให้แก่ประชาชน นั่นคือ ผู้ปกครองต้องปฏิบัติตามพันธะสัญญา ต้องคำนึงถึงหน้าที่ควบคู่ไปกับสิทธิ และต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นเมื่อต้องการที่จะให้เขาปฏิบัติตามหน้าที่ ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อความยุติธรรม และไม่สร้างความอยุติธรรมขึ้นในสังคม จะต้องคำนึงว่าหน้าที่คือข้อผูกมัดอันศักดิ์สิทธิ์ โดยจะต้องปฏิบัติให้ลุล่วงไปด้วยดี อำนาจคือความไว้วางใจจากพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นจะต้องใช้อำนาจด้วยความเชื่อว่าแต่ละคนจะต้องถูกพระผู้เป็นเจ้าชำระบัญชีการกระทำของตนไว้ในโลกหน้า (ปรโลก) ส่วนประชาชนจะต้องให้ความร่วมมือใน

กิจกรรมที่ได้กำหนดขึ้นอย่างเต็มที่ ไม่สร้างความวุ่นวาย และหากสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นถือว่าทำลายในสิ่งที่ตนเองสร้างขึ้นมา

มัสยิด ได้มีบทบาทด้านการเมืองการปกครองมาตั้งแต่อดีตในสมัยศตวรรษที่ 19 ได้ใช้มัสยิดเป็นสถานที่ในการเจรจาทำสนธิสัญญาข้อตกลงต่าง ๆ และสนธิสัญญาทางการเมือง ตลอดจนเป็นสถานที่ในการฝึกหัดกองทหาร เป็นที่ชุมนุมของบรรดานักบรมมุสลิมก่อนออกสนามรบ ปัจจุบันบทบาทด้านการเมืองการปกครองของมัสยิดที่มีต่อชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ถึงแม้มัสยิดในปัจจุบันจะไม่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองการปกครองเหมือนเช่นในอดีต แต่มัสยิดก็ยังเป็นที่พึ่งของชุมชนและมีความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านนี้อยู่เสมอตามแต่สภาพการณ์ของชุมชนนั้น ๆ

นอกจากมัสยิดจะมีบทบาทด้านการเมืองและการปกครองแล้ว บทบาททางด้านสังคมยังเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีมัสยิดเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง มัสยิดจึงได้มีบทบาทในการร่วมแก้ปัญหาสังคมเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

ถึงแม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะอยู่ท่ามกลางความเจริญทางด้านวัตถุที่กำลังรุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ในขณะที่เดียวกันจิตใจคนในสังคมมิได้เจริญตามไปด้วย ตรงกันข้ามกลับได้รับความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหนึ่งซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งปัญหาดังกล่าวยังเป็นเนื้อร้ายบ่อนทำลายคนในสังคมที่โลกกำลังประสบอยู่ในขณะนี้ ก็คือ ปัญหายาเสพติด ซึ่งได้แพร่ระบาดเข้ามาในสังคมมุสลิมทุกหนทุกแห่ง ทั้งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติห้ามไว้อย่างเด่นชัด เพราะถือว่าการทำลายตัวเอง ทำลายสังคม

สำหรับบทบาทของมัสยิดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดนั้น อิหม่ามจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตักเตือนพ่อแม่ ผู้ปกครอง ของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เพื่อจะได้ดูแลบุตรหลานและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป (วินัย สะมะฮูนและคนอื่น ๆ. 2542 : 130)

2.2 บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์

บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่มีมัสยิดได้ให้ความสำคัญและถือปฏิบัติเป็นประจำมาตั้งแต่อดีตกาล เพราะเป็นบทบาทหลักที่สำคัญบทบาทหนึ่ง ซึ่งมัสยิดจะมีเงินกองทุนส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือคนเดินทางที่ขาดปัจจัย และร่วมมือกับทางราชการในการบริจาคสิ่งของกับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และสงเคราะห์แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

2.3 บทบาทด้านกระบวนการยุติธรรม

กฎหมายในศาสนาอิสลามประกอบด้วยข้อบังคับและแบบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งได้ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน เกี่ยวกับการเชื่อถือและยึดมั่น การทำจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ การจัดระบบสังคมด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและสังคม เยาวชนและสตรีจะต้องปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและเสมอภาค จินตนา (ม.ป.ป. : 276 – 277) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การดำรงชีวิตในหลักการของศาสนาอิสลาม นั้น ประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ที่ผู้ศรัทธาจะต้องปฏิบัติตามซึ่งกฎแห่งอิสลามได้ตั้งสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนไว้ 4 ข้อ คือ

- 1) หน้าที่ต่อพระเจ้าซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องปฏิบัติ
- 2) หน้าที่ต่อตนเอง
- 3) หน้าที่ต่อบุคคลอื่น
4. หน้าที่ที่มีต่อสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหมด

ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ได้กำชับให้มุสลิมถือปฏิบัติในการรักษาความยุติธรรมด้วยความเที่ยงธรรม และผู้ปกครองที่มีความยุติธรรมนั้น จะได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้าเป็นเจ้า

2.4 บทบาทด้านส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

วัฒนธรรมอิสลาม คือ วิธีการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม ตลอดจนสิ่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบข่ายของคัมภีร์อัล-กุรอาน และแบบฉบับ (ซุนนะฮ์) ของศาสดามุฮัมมัด วัฒนธรรมอิสลามมีลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคม หรือสิ่งแวดล้อม เช่น วัฒนธรรมอื่นด้วยเหตุนี้ขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิมจึงเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องตามแนวทางศาสนาอิสลาม จะต้องยืนหยัดอยู่บนหลักการของศาสนาในทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงาน พิธีกรรมเกี่ยวกับเด็กที่เพิ่งคลอด การปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย เหล่านี้จะต้องถือปฏิบัติตามหลักการที่ศาสนาวางไว้ทั้งสิ้น วัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของมุสลิมที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา มีหลายด้านด้วยกัน เช่น

2.4.1 ประเพณีการเข้าสู่นิต ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นของมุสลิมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ประเพณีการเข้าสู่นิตเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เป็นแขก” หมายถึงการตัดหนังหุ้มอวัยวะเพศชาย ซึ่งผู้ชายที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องทำพิธีดังกล่าว ส่วนมากนิยมทำตั้งแต่อายุประมาณ 7 – 9 ปี ยกเว้นผู้ชายต่างศาสนาเมื่อจะเข้านับถือศาสนาอิสลามก็จะต้องทำพิธีดังกล่าวก่อน ประเพณีการเข้าสู่นิตมีวัตถุประสงค์เพื่อ ปฏิบัติตามหลักศาสนบัญญัติหรือข้อกำหนดทางศาสนาที่กำหนดให้ผู้ชายที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนต้องตัดหนังหุ้มอวัยวะเพศเพื่อสะดวกในการทำความสะอาด การเข้าสู่นิตก็เพื่อสะดวกในการทำความสะอาด และมีผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้วย และเพื่อป้องกันการเกิด

โรคบางชนิด เพื่อผลทางเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้ในสังคมไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในภาคใต้บางกลุ่ม ยังหมายถึงการบรรลุศาสนภาวะอีกด้วย

2.4.2 ประเพณีถือศีลอด ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นตามศาสนบัญญัติประเพณีหนึ่งของชาวไทยมุสลิมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งเรียกชื่อเป็นภาษาถิ่นว่า “บวช” ซึ่งจะมีขึ้นในเดือนรอมดอน ซึ่งเป็นเดือนเก่าตามปฏิทินอิสลาม การถือศีลอดหรือบวช หมายถึงการที่มุสลิมทุกคนที่บรรลุศาสนภาวะจะต้องงดเว้นจากการกิน ดื่ม เสพ หรือสูบ การมีเพศสัมพันธ์ และการปฏิบัติอื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติในเวลากลางวัน เริ่มตั้งแต่แสงอรุณขึ้นจนกระทั่งดวงอาทิตย์ตกติดต่อกันเป็นเวลา 1 เดือน ในช่วงเวลากลางคืนก็จะดื่ม กินหรือมีเพศสัมพันธ์ได้ตามปกติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำตามคำสั่งของพระเจ้า และเพื่อให้รู้ถึงการอด และจะได้มีความอดทน และมีเมตตากับเพื่อนมนุษย์ผู้ที่ยากไร้ ให้รู้จักเสียสละ เพราะนอกจากในเดือนรอมดอนจะอดอาหารแล้ว ยังให้มุสลิมบริจาคเงินและอาหารแก่ผู้ยากจนกว่า

2.4.3 ประเพณีวันฮารีรายอ เป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญประเพณีหนึ่งของชาวไทยมุสลิม ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งเรียกเป็นภาษาถิ่นว่าวันออกบวชเล็ก ซึ่งจัดให้มีขึ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อพ้นกำหนดการถือศีลอด วันรุ่งขึ้นเป็นวันออกบวชเล็ก (ฮารีรายออดีฟีตตรี) ถือเป็นวันเสร็จสิ้นการถือศีลอด และนับจากวันออกบวชเล็กไปประมาณ 100 วัน เป็นวันออกบวชใหญ่ (ฮารีรายอออดีลฮัจญา) เป็นวันที่มุสลิมทั่วโลกเดินทางไปร่วมกันทำพิธีที่นครเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนมุสลิมที่ไม่ได้เดินทางไปในสถานที่ดังกล่าวก็ร่วมฉลองกันกับญาติมิตรและเพื่อนบ้านของตนเองเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูทศเวทที่ต่อญาติผู้ใหญ่และบรรพบุรุษเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี ในวันฮารีรายอทั้ง 2 ครั้งนี้

2.4.4 ประเพณีวันเมาลิด เป็นการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อล) นอกจากนี้แล้วยังเป็นวันคล้ายวันถึงแก่กรรมของท่านด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณ ระลึกถึงคุณงามความดี และภารกิจที่ท่านศาสนานบีมุฮัมมัดได้ทำการเผยแพร่ศาสนาอิสลามด้วยความยากลำบาก เพื่อให้เกิดความศรัทธาและการยอมรับการปฏิบัติของท่านศาสนานบีมุฮัมมัด เพื่อการสร้างความสามัคคีและความเข้าใจอันดีต่อกันของชาวไทยมุสลิมด้วยกัน

2.4.5 ประเพณีวันอาชูรอ เป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญประเพณีหนึ่งของชาวไทยมุสลิม ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งจัดให้มีขึ้นในฤดูกลางที่ว่างเว้นจากการทำไร่ทำนาแล้ว เป็นวันทำบุญร่วมกันในหมู่บ้าน โดยจะไปทำกันที่มัสยิด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของท่านศาสนานบีนุหฺ (อลัยฯ) และความศรัทธาที่มีต่อองค์อัลเลาะห์ เป็นการแก้ปัญหาและการ

บรรเทาการขาดแคลนอาหาร และเพื่อให้ชาวไทยมุสลิมที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเกิดความสามัคคีโดยไม่คำนึงถึงสภาพบรรดาศักดิ์และชนชั้นเกิดความเห็นอกเห็นใจระหว่างกัน รวมทั้งการได้พบปะซึ่งกันและกัน

นอกจากประเพณีที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีประเพณีส่วนบุคคลที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีการแต่งงาน หรือนิกะห์ ประเพณีงานศพ ซึ่งอิมาม ในฐานะที่เป็นผู้นำประจำมัสยิดจะต้องจัดให้มีขึ้น หรือดูแลให้ปฏิบัติเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและประเพณีนั้น ๆ

3. บทบาทด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจตามหลักของอิสลาม คือ การมุ่งกระจายความมั่งคั่งที่เป็นธรรม และไม่สนับสนุนการสะสมเงินตรา และการกดขี่ขูดรีดคนอื่น แต่ขณะเดียวกันก็ไม่รุนแรงถึงกับโค่นล้มคนมั่งมีเหมือนกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ศาสนาอิสลามอนุมัติถือครองทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดประโยชน์และสนับสนุนการใช้ทุนที่ก่อให้เกิดผลผลิตและกำไร นอกจากนี้จะไม่สนับสนุนให้มีการสะสมแล้ว ศาสนาอิสลามยังกระตุ้นให้มีการใช้จ่าย เพราะความมั่งคั่งไม่ว่าจะอยู่ในมือของคนหนึ่งหรือสองสามคนก็ตาม ย่อมต้องทำให้สังคมต้องประสบเคราะห์กรรม เอ็ม อัลดุลมันนาน (2539, 176 – 177) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ศาสนาอิสลามประณามการตระหนี่ถี่เหนียว เพราะแทนที่ทรัพย์สินที่มีอยู่จะถูกนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กลับต้องมากลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาทางด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณของมนุษย์ และยังห้ามในเรื่องของดอกเบี้ย เพราะว่าดอกเบี้ยไม่มีอิทธิพลต่อต่อปริมาณการออม และก่อให้เกิดปัญหาความตกต่ำเรื้อรัง สร้างปัญหาการว่างงานและการกระจายความมั่งคั่งที่ไม่เป็นธรรม เป็นรากเหง้าของการขูดรีด กดขี่ และทำให้คุณภาพทางเศรษฐกิจเสียไป ศาสนาอิสลามพยายามจะสร้างคุณภาพของเศรษฐกิจขึ้นในสังคมด้วยการเก็บซากาตบนเงินทุนส่วนเกิน เป้าหมายที่สำคัญของเศรษฐกิจอิสลามคือ เพื่อที่จะสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจทั้งหมด ซึ่งจะต้องมีการกระจายที่กว้างขวางและเกิดประโยชน์แก่ทุกส่วนของสังคม ไม่ก่อให้เกิดการผูกขาดโดยคนรวย สำหรับบทบาทของอิมามในฐานะที่เป็นผู้นำประจำมัสยิดที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ คือ บทบาทด้านซากาต ซากาตคือภาระทางทรัพย์สินที่มุสลิมจะต้องจ่ายให้แก่บุคคล 8 ประเภท เมื่อเข้าเกณฑ์ที่ต้องจ่าย สายสัมพันธ์ (2542 : 62 – 72) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ซากาตไม่ใช่การบริจาคทาน แต่เป็นการบังคับให้จ่ายทรัพย์สินส่วนหนึ่งตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม บุคคลที่มีสิทธิ์รับซากาต มีดังนี้

- 3.1 ผู้ที่ยากจน
- 3.2 คนอนาถา
- 3.3 ผู้ทำหน้าที่จัดเก็บซากาต

- 3.4 ผู้ที่มีใจโน้มเอียงมาสู่อิสลาม
- 3.5 ทาสที่ต้องการไถ่ตัวเองให้เป็นอิสระ
- 3.6 ผู้ที่มีหนี้สิน
- 3.7 ไข้ไปในหนทางของอัลเลาะห์
- 3.8 ผู้ที่เดินทางหรือผู้พลัดถิ่น

บทบาทในด้านจ่ายชากาตนี้ อีหม่ามในฐานะที่เป็นผู้นำประจำมัสยิดจะต้องเป็นผู้คอยให้คำแนะนำถึงแนวทางต่าง ๆ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของอีหม่าม สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของอีหม่ามมีทั้งบทบาทตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม และบทบาทที่ต้องปฏิบัติในนามมัสยิด ในฐานะที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำประจำมัสยิด ได้แก่ บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม และบทบาทด้านเศรษฐกิจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอีหม่ามในจังหวัดสงขลา ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนองานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทในการดำเนินงาน ในตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอีหม่ามในจังหวัดสงขลา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของชุมชนกับบทบาทการดำเนินงาน

มนัส อินทร์จันทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ในจังหวัดเขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก 2) คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมที่มีพื้นที่ปฏิบัติงานตามบทบาทต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ สมณกุลมล เพชรมณี (2543 : บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของบ้าน วัด และ

โรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) บ้านวัดและโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของวัดและโรงเรียนพบว่าวัดที่มีที่ตั้งต่างกัน มีระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในภาพรวมและรายด้าน แตกต่าง และสอดคล้องกับต่อ ศักดิ์ บุญเสือ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทัศนะ ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรีที่มีสถานที่ตั้งของโรงเรียนต่างกันมีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน และ วีระ จันทรปัญญาณี (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมืองและชนบท มีปัญหาต่างกัน โดยคณะกรรมการกลุ่มที่ตั้งอยู่ในชนบทมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มมากกว่าคณะกรรมการกลุ่มที่กลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในเมือง ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

จากตัวอย่างงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในด้านบทบาทการดำเนินงานของบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีลักษณะของชุมชนต่างกัน มีบทบาทในการดำเนินงานแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานว่า อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่อยู่ในชุมชนที่มีลักษณะต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับอายุกับบทบาทการดำเนินงาน

ชไมพร สมบัติยานุชิต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษายบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมของบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ พบว่า บุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ มีบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมนึก สุขวัฒนาภิรมย์ (2538 : 89 - 92) ที่ได้ทำการศึกษายบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า 1) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอยู่ในระดับปานกลาง 2) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัย

ของผกา มาศ นกแก้ว (2538 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า 1) พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผู้บริหารหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมผู้นำแตกต่างกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนหญิงที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มีภาวะผู้นำสูงกว่าผู้บริหารหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี 31 – 40 และ 41 – 50 ปี นอกจากนี้ พรสวรรค์ พรกาญจนวงศ์ (2539 : 101) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล ในจังหวัดสงขลาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และการรับรู้ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคคล

จากตัวอย่างงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในด้านบทบาทการดำเนินงานดำเนินงานของบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการดำเนินงานแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานว่า อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษากับบทบาทการดำเนินงาน

สมนึก สุวัฒน์ภิรมย์ (2538 : 89 - 92) ได้ทำการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า 1) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม อยู่ในระดับปานกลาง 2) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อมรรัตน์ สอนคง (2537 : 82) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัดในภาคใต้ พบว่า 1) บทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัดในภาคใต้ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัดในภาคใต้ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่าง และ สอดคล้องกับ ชวัชชัย ภูสาหาร (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารศึกษาตามการรับรู้ของครูอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 10 ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่างกัน โดยครูที่มีวุฒิปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูที่มีวุฒิสองปริญญาตรี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กมลชัย คีรีศรี. (2546 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า

คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีผลการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05

จากตัวอย่างงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในด้านบทบาทการดำเนินงานของบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการดำเนินงานแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานว่า อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน

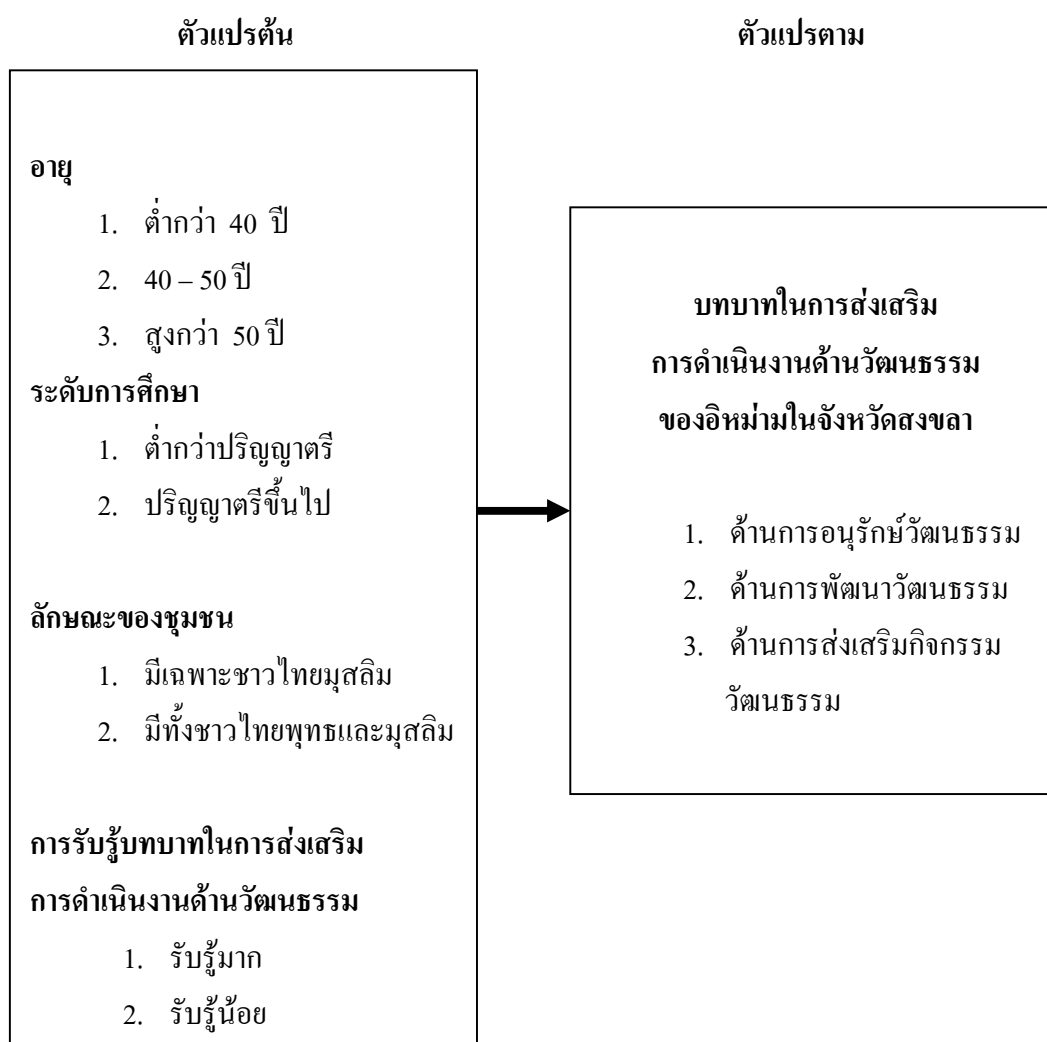
งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรับรู้บทบาทกับบทบาทการดำเนินงาน

พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สายพิณ เชื้อชูชาติ (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษา เรื่องการศึกษาเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่าคณะกรรมการโรงเรียนที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุรีย์ สิงห์เจริญ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาญวิทย์ ยุกุสังข์ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน

จากตัวอย่างงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในด้านบทบาทการดำเนินงานของบุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง จะมีปัญหาในการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานว่า อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับและเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา จากอิหม่ามที่ปฏิบัติงานในชุมชนที่มีลักษณะต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และมีการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมต่างกัน

ภาพประกอบ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

บทนี้กล่าวถึงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีสร้างเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีจัดกระทำกับข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คืออิหม่ามใน จังหวัดสงขลา จำนวน 357 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสัดส่วนของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 680) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามตัวแปรลักษณะของชุมชน โดยคำนึงถึงสัดส่วน จำแนกเป็นชุมชนที่มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม จำนวน 69 คน และ ชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จำนวน 117 คน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีจับฉลาก ตามลำดับ ดังรายละเอียดที่แสดงใน ตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรแยกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ลักษณะของชุมชน		
1. มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม	132	69
2. มีทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม	225	117
	357	186

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยยึดตามกรอบภารกิจและขอบข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา และแนวคิดจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (check – list) เพื่อทราบถึงตัวแปรที่กำหนดในการศึกษา คือลักษณะชุมชน อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ภายใต้อาณัติประกอบ คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ภายใต้อาณัติประกอบ คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ตามแนวคิดของ ไทเลอร์ (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2531 : 156 – 157 ; อ้างอิงมาจาก Likert, 1964) จำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อได้กำหนดตัวเลือกไว้ ห้าระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดค่าคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	บทบาทในการดำเนินงานมากที่สุด
4	หมายถึง	บทบาทในการดำเนินงานมาก
3	หมายถึง	บทบาทในการดำเนินงานปานกลาง
2	หมายถึง	บทบาทในการดำเนินงานน้อย
1	หมายถึง	บทบาทในการดำเนินงานน้อยที่สุด

วิธีสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลาในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

2. ศึกษางานวิจัยของ อมรรัตน์ สอนคง (2537 : 110-116) และ งานวิจัยของ ชไมพร สมบัติยานุชิต (2541 : 99 – 104)
3. กำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมทั้งสามองค์ประกอบ ตามภารกิจและขอบข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง และให้ความเห็นชอบ
5. นำแบบสอบถามที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวนห้าท่าน ได้แก่ ดร.เรวดี กระโหมวงค์ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ดร.สมจิตร อุดม อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ คุณจรรยา นราคร วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา คุณศังกร รักชูชื่น รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสตูล และคุณอาศิส พิทักษ์คุมพล ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง
6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายไปทดลองใช้ (try out) กับอิหม่าม ในจังหวัดสงขลา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน
7. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ตรวจสอบคะแนน หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟา (alpha – coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ แล้วหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9598 โดยด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีค่าความเชื่อมั่น .8979 ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม .8758 และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม .9187
8. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้ว เสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย
9. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในการทำวิจัยต่อไป

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ นำไปแสดงต่ออิหม่ามในจังหวัดสงขลา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง โดยกำหนดระยะเวลาให้แล้วเสร็จ ภายใน 30 วัน

3. รวบรวมแบบสอบถามกลับคืน ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

วิธีจัดการกับข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาดำเนินการจัดการกับข้อมูลดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา คัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ จัดหมวดหมู่ตามลักษณะของตัวแปร แล้วหาความถี่และ ค่าร้อยละ (percentage)
2. ใช้คอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (statistical package for the social sciences/personal computer – plus) ดังนี้
 - 2.1 หาค่าร้อยละ (percentage) จากแบบสอบถามตอนที่ 1
 - 2.2 หาค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จากแบบสอบถามตอนที่ 3 แปลผลโดยเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การประเมินตามแนวคิด ของเบสต์ (Best, 1977 : 174) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.6667 – 5.0000 หมายถึง	มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.3334 – 3.6666 หมายถึง	มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.0000 – 2.3333 หมายถึง	มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย
3. หาค่าเฉลี่ยของตัวแปรการรับรู้บทบาทเพื่อจำแนกกลุ่มการรับรู้บทบาทมากและการรับรู้บทบาทน้อย
4. ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมตามลักษณะชุมชน ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท ด้วยการทดสอบค่า ที (t – test)
5. ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมตามอายุ ด้วยการทดสอบค่า เอฟ (F – test) ถ้าพบความแตกต่างก็ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย แบบ LSD (least significant difference)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (statistical package for the social sciences / personal computer-plus) สำหรับค่าสถิติ ดังนี้

1. สถิติบรรยาย
 - 1.1 ค่าร้อยละ (percentage)
 - 1.2 ค่าเฉลี่ย (arithmetic mean)
 - 1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
2. สถิติอ้างอิงสำหรับทดสอบสมมุติฐานการวิจัย
 - 2.1 ค่าที (t-test)
 - 2.2 ค่าเอฟ (F – test) ถ้าพบความแตกต่างก็ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย แบบ LSD (least significant difference)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทนี้กล่าวถึงผลการศึกษาค้นคว้าและการแปลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาโดยเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (population size)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (arithmetic mean)
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
F	แทน	สถิติที่ใช้ทดสอบเอฟ (F – test)
t	แทน	สถิติที่ใช้ทดสอบที (t- test)
df	แทน	ชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (sum of squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองของคะแนน (mean of squares)
p	แทน	ความน่าจะเป็น (probability)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
***	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน
ด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาตามตัวแปรลักษณะของชุมชน อายุ ระดับ
การศึกษาและการรับรู้บทบาท

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 2 ข้อมูลจำนวนแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง	ส่งไป	รับคืน	ร้อยละ	สมบูรณ์	ร้อยละ
ชุมชนที่มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม	69	69	100	69	100
ชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม	117	117	100	117	100
รวม	186	186	100	186	100

จากตาราง 2 พบว่า จำนวนแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิหม่ามในจังหวัดสงขลา
จำแนกเป็น อิหม่ามที่อยู่ในชุมชนที่มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม ส่งไป 69 ชุด ได้รับคืน 69 ชุด คิดเป็น
ร้อยละ 100 เป็นฉบับสมบูรณ์ทุกชุด คิดเป็นร้อยละ 100 อิหม่ามที่อยู่ในชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพุทธและ
มุสลิม ส่งไป 117 ชุด ได้รับคืน 117 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 เป็นฉบับสมบูรณ์ทุกชุด คิดเป็นร้อยละ
100 รวมแบบสอบถามส่งไป 186 ชุด ได้รับคืน 186 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 เป็นฉบับสมบูรณ์ คิดเป็น
ร้อยละ 100

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะชุมชน		
มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม	69	37.1
มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม	117	62.9
รวม	186	100
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	40	21.5
40 – 50 ปี	89	47.8
สูงกว่า 50 ปี	57	30.6
รวม	186	100
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	121	65.1
ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป	65	34.9
รวม	186	100
การรับรู้		
รับรู้มาก	75	40.3
รู้น้อย	111	59.7
รวม	186	100

จากตาราง 3 พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลา จำนวน 186 คน จำแนกตามตัวแปรลักษณะชุมชนพบว่า ที่ปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมมีจำนวน มีจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 62.9 ที่ปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนที่มีเฉพาะชาวไทยมุสลิมมีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1 จำแนกตามตัวแปรอายุพบว่า ที่มีอายุ 40 – 50 ปี มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 และที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษา พบว่าที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 65.1ที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 จำแนก

ตามตัวแปรการรับรู้ พบว่าที่มีการรับรู้ต่ำ มีจำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 59.7 ที่มีการรับรู้มาก มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลา

ตาราง 4 ระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา
ในภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การส่งเสริมการดำเนินงาน	\bar{X}	SD	ระดับ บทบาท
1	ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม	3.4418	.6985	ปานกลาง
2	ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม	3.4562	.7399	ปานกลาง
3	ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม	3.5496	.7519	ปานกลาง
รวม		3.4825	.6943	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า อิหม่ามในจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม
ในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรลักษณะชุมชน อายุ วุฒิการศึกษา และการรับรู้

ตาราง 5 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัด
สงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตัวแปรลักษณะชุมชน

ด้านที่	การส่งเสริม การดำเนินงาน	ลักษณะชุมชน				t	p
		มีเฉพาะชาวไทย มุสลิม N = 69		มีทั้งชาวไทยพุทธ และมุสลิม N = 117			
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
		1.	ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม	3.4638	.8125		
2.	ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม	3.4493	.8460	3.4603	.6735	.093	.926
3.	ด้านการส่งเสริมกิจกรรม วัฒนธรรม	3.5781	.8461	3.5328	.6937	.377	.707
	รวม	3.4970	.7985	3.4740	.6284	.205	.838

จากตาราง 5 พบว่า อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่อยู่ในลักษณะชุมชนที่ต่างกันมีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 6 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัดสงขลา ในภาพรวม ตามตัวแปรอายุ

ที่	อายุ	N	\bar{X}	SD
1	ต่ำกว่า 40 ปี	40	3.3382	.7788
2	40 – 50 ปี	89	3.4433	.5755
3	สูงกว่า 50 ปี	57	3.6452	.7781

จากตาราง 6 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลา ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีค่าเฉลี่ยในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมสูงสุด ($\bar{X} = 3.6452$) รองลงมาได้แก่อายุ 40 – 50 ปี ($\bar{X} = 3.4433$) และต่ำกว่า 40 ปี ($\bar{X} = 3.3382$) ตามลำดับ

ตาราง 7 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัดสงขลา
ในภาพรวม ตามตัวแปรอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	2.479	1.239	2.616	.076
ภายในกลุ่ม	183	86.709	.474		
รวม	185	89.188			

จากตาราง 7 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตาราง 8 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัดสงขลา ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมตาม
ตัวแปรอายุ

ที่	อายุ	N	\bar{X}	SD
1	ต่ำกว่า 40 ปี	40	3.3364	.7888
2	40 – 50 ปี	89	3.4076	.5905
3	สูงกว่า 50 ปี	57	3.5692	.7772

จากตาราง 8 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลา ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีค่าเฉลี่ยในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 3.692$) รองลงมาได้แก่อายุ 40 – 50 ปี
($\bar{X} = 3.4076$) และต่ำกว่า 40 ปี ($\bar{X} = 3.3364$) ตามลำดับ

ตาราง 9 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัดสงขลา
ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	1.477	.738	1.522	.221
ภายในกลุ่ม	183	88.774	.485		
รวม	185	90.251			

จากตาราง 9 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน
ด้านวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 10 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม
ตามตัวแปรอายุ

ที่	อายุ	N	\bar{X}	SD
1	ต่ำกว่า 40 ปี	40	3.3143	.7732
2	40 – 50 ปี	89	3.4254	.6454
3	สูงกว่า 50 ปี	57	3.6040	.8365

จากตาราง 10 พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีค่าเฉลี่ยในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมด้านการพัฒนาวัฒนธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 3.6040$) รองลงมาได้แก่อายุ
40 – 50 ปี ($\bar{X} = 3.4254$) และต่ำกว่า 40 ปี ($\bar{X} = 3.3143$) ตามลำดับ

ตาราง 11 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัด
สงขลาด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	2.136	1.068	1.971	.142
ภายในกลุ่ม	183	99.151	.542		
รวม	185	101.286			

จากตาราง 11 พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 12 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัดสงขลา ด้านการส่งเสริมกิจกรรม
วัฒนธรรมตามตัวแปรอายุ

ที่	อายุ	N	\bar{X}	SD
1	ต่ำกว่า 40 ปี	40	3.3639	.8691
2	40 – 50 ปี	89	3.4969	.6175
3	สูงกว่า 50 ปี	57	3.7622	.8169

จากตาราง 12 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลา ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีค่าเฉลี่ยในการส่งเสริม
การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 3.7622$) รองลงมาได้แก่
อายุ 40 – 50 ปี ($\bar{X} = 3.4969$) และต่ำกว่า 40 ปี ($\bar{X} = 3.3639$) ตามลำดับ

ตาราง 13 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอหิมาในจังหวัด
สงขลาด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมตามตัวแปรอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	4.203	2.101	3.831	.023*
ภายในกลุ่ม	183	100.383	.549		
รวม	185	104.586			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 13 พบว่าอหิมาในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน
ด้านวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบ LSD (least significant difference)
ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายกลุ่มบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน
ด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม ตามตัวแปรอายุ

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่า 40 ปี	40-50 ปี	สูงกว่า 50 ปี
		3.3639	3.4969	3.7622
ต่ำกว่า 40 ปี	3.3639	-	.1330	.3983*
40-50 ปี	3.4969	-	-	.2653*
สูงกว่า 50 ปี	3.7622	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดย อิหม่ามที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าอิหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และสูงกว่าอิหม่ามที่มีอายุ 40 – 50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตัวแปรระดับการศึกษา

ด้านที่	การส่งเสริม การดำเนินงาน	วุฒิการศึกษา				t	p
		ต่ำกว่าปริญญาตรี N = 121		ตั้งแต่ปริญญาตรี ขึ้นไป N = 65			
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
1.	ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม	3.4470	.6972	3.4322	.7062	.138	.809
2.	ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม	3.4475	.7478	3.4725	.7306	.220	.826
3.	ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม	3.5629	.7091	3.5248	.8309	.329	.743
	รวม	3.4858	.6832	3.4765	.7200	.087	.931

จากตาราง 15 พบว่า อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 16 เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาในภาพรวมและรายด้านตามตัวแปรการรับรู้บทบาท

ด้านที่	การส่งเสริม การดำเนินงาน	การรับรู้บทบาท				t	p
		รับรู้มาก N = 75		รับรู้น้อย N = 111			
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
1.	ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม	3.8012	.5057	3.1990	.7708	6.766	.000***
2.	ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม	3.7886	.5169	3.2317	.5169	5.838	.000***
3.	ด้านการส่งเสริมกิจกรรม วัฒนธรรม	3.9141	.5566	3.3303	.5566	6.282	.000***
	รวม	3.8346	.4856	3.2447	.4856	6.704	.000***

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 16 พบว่า อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมาก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทน้อย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษายทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลา บทนี้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้และข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป ตามลำดับดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อทราบระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรลักษณะของชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิหม่ามในจังหวัดสงขลา จำนวน 186 คน จากประชากร จำนวน 357 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยยึดตามภารกิจและขอบข่ายการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา และศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (check – list) เพื่อทราบถึงตัวแปรที่กำหนดในการศึกษา คือ ลักษณะชุมชน อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ภายใต้อำนาจประกอบ คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ภายใต้อำนาจประกอบ คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ห้าระดับ

จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีความเที่ยงตรง แล้วนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9598 โดยด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีค่าความเชื่อมั่น .8979 ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม .8758 และด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม .9187

ในเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหนังสือรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ ไปแสดงตัวต่ออิหม่าม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ปรากฏว่าแบบสอบถามจำนวน 186 ชุด ได้รับคืน 186 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSSPC เพื่อหาค่าสถิติ ดังนี้

ตอนที่ 1 หาค่าร้อยละ (percentage) ของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตัวแปร ลักษณะชุมชน อายุ ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท

ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จากแบบสอบถาม และนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของเบสต์ (Best. 1987 : 174) เพื่อทราบระดับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรลักษณะชุมชน ระดับการศึกษา และการรับรู้บทบาท ด้วยการทดสอบค่าที (t – test) เปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรอายุ ด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F – test) ถ้าพบความแตกต่าง ก็ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย แบบ LSD (Least Significant Difference)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษา บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้
 - 2.1 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติงานในชุมชนที่มีลักษณะต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน
 - 2.2 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอิหม่ามที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมสูงกว่าอิหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และอิหม่ามที่มีอายุ 40 – 50 ปี
 - 2.3 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน
 - 2.4 อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 โดยอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมากมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมากกว่าอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทน้อย

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา มีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. อิหม่ามในจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมนถุมล เพชรมณี (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษายบทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในจังหวัดสงขลา พบว่า บ้าน วัด และโรงเรียน มีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมนึก สุขวัฒนาภิรมย์ (2538 : 89 – 92) ที่ได้ทำการศึกษายบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนา

อิสลามอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอมรรัตน์ สอนคง (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอและศึกษาธิการจังหวัดในภาคใต้ พบว่า บทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอและศึกษาธิการจังหวัดในภาคใต้อยู่ในระดับปานกลาง และยังคงคล้อยกับผลงานวิจัยของชไมพร สมบัติยานุชิต (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมของบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ พบว่า บุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้มีบทบาทในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของมนัส อินทร์จันทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมจังหวัดเขตการศึกษา 3 พบว่าบทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดเขตการศึกษา 3 อยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัย น่าจะเป็นเพราะว่าการกำหนดโครงสร้างในกระทรวงวัฒนธรรมอาจจะไม่เอื้อต่อการบริหารและการจัดการงานวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ กระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดโครงสร้างของหน่วยงานให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด แต่ไม่มีหน่วยงานรองรับในระดับอำเภอ จึงไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานช่วยเหลือ และดูแลองค์การเครือข่ายในระดับท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้นำชุมชนและองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรมขาดผู้ประสานงานซึ่งเป็นผู้คอยกระตุ้นชี้แนะแนวทางในการดำเนินงาน นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรมไม่ได้จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชนโดยตรง ทำให้ชุมชนไม่ทรัพยากรในการบริหารครบถ้วน จึงทำให้อิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2. อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติงานในลักษณะชุมชนต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ มนัส อินทร์จันทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมในจังหวัดเขตการศึกษา 3 พบว่า คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมในจังหวัดเขตการศึกษา 3 ที่มีพื้นที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีการปฏิบัติงานแตกต่างกัน แต่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศศิประภา จันทรโชตะ (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานการบูรณาการการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาในคาบสมุทรสทิงพระ พบว่าสถานศึกษาในคาบสมุทรสทิงพระมีการปฏิบัติงานการบูรณาการการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ พรรณพร สงวนเขียว (2546 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษากระบวนการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของ

ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่าครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีกระบวนการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าตัวแปรลักษณะชุมชน ไม่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่มีทั้งกลุ่มชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ตั้งหลักแหล่งอยู่รวมกันมาเป็นเวลาช้านาน ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านของภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข สามารถสร้างการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ประชาชนในพื้นที่จังหวัดสงขลาจึงมีความเคยชินกับการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมจนถือเป็นวิถีชีวิตแบบปกติ รวมทั้งอิหม่าม ซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนก็เช่นเดียวกัน จึงไม่ได้คำนึงถึงว่าตนปฏิบัติงานอยู่ในลักษณะชุมชนแบบที่มีเฉพาะชาวไทยมุสลิมหรือลักษณะชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่รวมกัน เพราะทุกคนคือคนไทย และอีกประการหนึ่งก็คืออิหม่ามซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำย่อมจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม จึงไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง นอกจากนี้อิหม่ามซึ่งมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนย่อมมีความตระหนักและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนได้รับความไว้วางใจและการยอมรับจากสังคม ย่อมจะต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสถานภาพทางสังคม เพราะเป็นที่คาดหวังของสมาชิกในสังคม จากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติงานในลักษณะชุมชนที่ต่างกันมีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน

3. อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และด้านการพัฒนาวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานแตกต่างกัน โดยอิหม่ามที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมสูงกว่า อิหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และอิหม่ามที่มีอายุ 40 – 50 ปี ผลการศึกษาในภาพรวม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และด้านการพัฒนาวัฒนธรรมมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน นั้น ผลการวิจัยขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับผลงานวิจัยของสมนึก สุขวัฒนาภิรมย์ (2538 : 89-92) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่าคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแตกต่างกัน แต่ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชไมพร สมบัติยานุชิต

(2541 : 75) ที่ได้ทำการศึกษายาทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมของบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ พบว่าบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไปมีบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมไม่แตกต่างจากบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี

ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าตัวแปรอายุไม่เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะว่า อิหม่ามในจังหวัดสงขลาทุกคนเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคมให้เป็นผู้รู้ ดังนั้นอิหม่ามจึงต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มความสามารถเพื่อเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะว่ามุสลิมยึดมั่นในหลักศาสนา และเนื่องจากศาสนาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทั้งในด้านของแนวความคิด (Concepts) อันได้แก่ความเชื่อศรัทธา และในด้านการปฏิบัติ (Usages) พิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งในรูปของจารีตประเพณี (Mores) ขนบประเพณี (Institution) และขนบธรรมเนียมประเพณี (Convention) ดังนั้นในสังคมอิสลามซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งหวังให้สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสังคม และเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมมุสลิมในจังหวัดสงขลาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นถัด ๆ ไป สอดคล้องกับเสาวณีย์ จิตต์หมวด (2535 : 6) ที่ได้กล่าวไว้ว่าอิสลามเป็นมากกว่าศาสนาเพราะมุสลิมไม่สามารถแยกชีวิตตนออกจากอิสลามหรือไม่สามารถรับอิสลามไว้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต หากแต่เป็นทั้งชีวิตหรือเป็นระบอบในการดำเนินชีวิต จากนั้นดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกันมีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และด้านการพัฒนาวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน

สำหรับด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม ที่พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีการส่งเสริมการดำเนินงานมากกว่าอิหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และอิหม่ามที่มีอายุตั้งแต่ 41 – 50 ปี นั้น น่าจะเป็นเพราะว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความอาวุโส มีประสบการณ์ในการทำงานสูง นอกจากนี้ได้ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมจนเกิดความเข้าใจและมีประสบการณ์มาก จึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้จากการที่มีประสบการณ์สูงทำให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความตระหนัก และเห็นคุณค่าในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมสูง ประกอบกับบุคคลที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี ส่วนใหญ่เป็นบุคคลรุ่นเก่าที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีเดิมอยู่มาก และมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นการส่งเสริม พื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานประเพณีท้องถิ่น จึงจำเป็นที่อิหม่ามจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลังด้วย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี

มีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมด้านการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมมากกว่า
 อีหม่ามที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และอีหม่ามที่มีอายุตั้งแต่ 41 – 50 ปี

4. อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการ
 ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยขัดแย้งกับ
 สมมติฐานที่ตั้งไว้และขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ สมนึก สุขวัฒนาภิรมย์ (2538 : 89-92) ที่ได้
 ทำการศึกษบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลาม
 ประจำมัสยิดในอำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอ
 สะเตาะ จังหวัดสงขลา ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนา
 อิสลามแตกต่างกัน และขัดแย้งกับผลงานวิจัยของอมรรตน์ สอนคง (2537 : 82) ที่ได้ทำการศึกษ
 บทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาริการอำเภอและศึกษาริการจังหวัดในภาคใต้
 พบว่าศึกษาริการอำเภอและศึกษาริการจังหวัดในภาคใต้ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการ
 ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชไมพร
 สมบัติยานุชิต (2541 : 75) ที่ได้ทำการศึกษบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมของบุคลากรศูนย์
 วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ พบว่า บุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ที่มีวุฒิการศึกษา
 ปริญญาตรีขึ้นไปมีบทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมไม่แตกต่างจากบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
 ในภาคใต้ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าตัวแปรระดับการศึกษาไม่เป็นปัจจัยสำคัญต่อบทบาทการส่งเสริม
 การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอีหม่ามในจังหวัดสงขลา ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะว่าการศึกษา
 สายสามัญอาจไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอีหม่ามในจังหวัด
 สงขลาก็ได้ เนื่องจากอีหม่ามสามารถหาประสบการณ์เพิ่มเติมให้กับตัวเองได้ เพราะโลกในยุค
 ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ วิทยาการคอมพิวเตอร์ และความ
 เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและง่าย ถึงแม้บาง
 คนจะไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน หรือตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็สามารถพัฒนาตนเอง
 ให้มีความรู้ความสามารถและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างทัดเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในปัจจุบัน
 เป็นสังคมประชาธิปไตยสมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน ทั้งด้านความคิดและ
 ความสามารถ เพราะสังคมไทยให้โอกาสแก่สมาชิกของสังคมเท่าเทียมกัน ประกอบกับธรรมชาติของ
 มนุษย์ก็ต้องการการยอมรับ การยกย่อง การนับถือจากสังคม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเอง
 พร้อมทั้งหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ อาร์จิริส (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544 :
 131-132 ; อ้างอิงมาจาก Argyris, 1991) ที่ได้กล่าวไว้ว่าคุณลักษณะที่สำคัญมากและจำเป็นต่อผู้นำ
 ที่ประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 คือความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – Learning)

หรือการเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ (Learning how to learn) ซึ่งเป็นความสามารถในการวิเคราะห์ ตรวจสอบกระบวนการคิดของตนเองพร้อมทั้งหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้อาจเป็นเพราะว่า อีหม่ามในจังหวัดสงขลาทุกคนมีโอกาสได้รับทราบบทบาท นโยบาย การศึกษาอบรม และได้รับรู้กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน ดังที่ ชาญชัย อัจฉินสมาจาร (2535 : 117) ได้กล่าวไว้ว่า การรับนโยบาย การมีบทบาทหน้าที่และการศึกษาอบรม เห็นสาเหตุให้การตีความหมาย เหมือน ๆ กัน จากนั้นดังกล่าวจึงน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

5. อีหม่ามในจังหวัดสงขลาที่รับรู้บทบาทต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยอีหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมาก มีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมากกว่าอีหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทน้อย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุรีย์ สิงห์เจริญ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาญวิทย์ ยิกุสังข์ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอีหม่ามในจังหวัดสงขลา เนื่องจากอีหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมากย่อมจะมีพื้นฐานเกี่ยวกับการทำความเข้าใจ และการแปลความเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัติ ง่ายและมีเหตุผลต่อการตัดสินใจที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ ตรงกันข้ามกับอีหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทน้อยจะไม่มีข้อมูลที่สามารถตัดสินใจได้ว่าบทบาทที่เขาปฏิบัติ นั้นตรงกับบทบาทหน้าที่ที่จำเป็นต้องปฏิบัติหรือไม่ จึงส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง และงานวิจัยของสายพิณ เชื้อชูชาติ (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งต่างก็พบว่า คณะกรรมการ โรงเรียนที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองส่งผลให้มีปัญหาในการปฏิบัติงาน

แจกเช่นเดียวกับอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทน้อยจึงยอมที่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ดีเท่าที่ควร จึงส่งผลให้มีปัญหาในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมน้อยกว่าอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทมากกว่า จึงทำให้อิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีการรับรู้บทบาทต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 จากตาราง 4 ที่พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง นั้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะได้จัดประชุมชี้แจงขอบข่ายและภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรมและบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแก่อิหม่าม ผู้นำชุมชน และองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ควรพิจารณาโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการโดยให้มีหน่วยงานระดับอำเภอรองรับการดำเนินงานของผู้นำชุมชน

1.2 จากตาราง 5 ที่พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติงานในชุมชนที่มีลักษณะต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน นั้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการหาแนวทางในการส่งเสริมและรักษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมให้คงอยู่ตลอดไป

1.3 จากตาราง 7 ที่พบว่าอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกันนั้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ควรสนับสนุนจัดการและประสานให้อิหม่ามได้มีโอกาสพบปะหรือประชุมกันเป็นประจำ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ที่มีอายุมากและผู้ที่มีอายุน้อย

1.4 จากตาราง 16 ที่พบว่าอิหม่ามที่มีการรับรู้บทบาทต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแตกต่างกันนั้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของอิหม่าม และผู้นำชุมชนอื่น ๆ ในการ

ส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้ชัดเจน และจัดประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่ให้อิหม่ามและผู้นำชุมชนอื่น ๆ ได้รับความรู้โดยทั่วกัน และควรมีการประชุมชี้แจงอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการรับรู้บทบาทที่กำหนด บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมในจังหวัด สงขลา เนื่องจากสภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรเครือข่ายที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรม

2.2 ควรศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม ในจังหวัดสงขลา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3 ควรศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในจังหวัดสงขลา หรือจังหวัดอื่น ๆ

2.4 ควรวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามองค์ประกอบ (Three – way Anova) เพราะจะได้ทราบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสาม ซึ่งไม่อาจจะทราบได้ถ้าใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบองค์ประกอบเดียว (One-way Anova) ดังที่ใช้ในการวิเคราะห์สำหรับครั้งนี้ แล้วจะทำให้ดึงประโยชน์จากข้อมูลชุดเดียวกันนี้มากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. คู่มือการประชุมสัมมนาผู้นำศาสนาอิสลาม ประจำปี 2548. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2548.
- กาญจนา แดงมณี. ศึกษาความขัดแย้งและการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธ
กับชาวไทยมุสลิม ในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม.สงขลา :
มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- โกสิน พูลวัน. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูเทศบาล
ในเขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
ถ่ายเอกสาร
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – 2559).
กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด, 2545.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. โครงสร้างและระบบบริหารงานในส่วนภูมิภาค.
กรุงเทพฯ : อรุณลาดพร้าว, 2545. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา (นามแฝง) ผู้แปล. มาเข้าใจอิสลามกันเถิด. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.
- ฉลาด บุตรเนียร. การศึกษายทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในด้านความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษา กับชุมชน ตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการ
โรงเรียน. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2524, อัดสำเนา.
- ชมนาด แสงมุ้งค้อ. บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนมัธยมศึกษา กับชุมชน ตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการโรงเรียน
ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
อัดสำเนา.
- ชไมพร สมบัติยานุชิต. บทบาทการดำเนินงานวัฒนธรรมของบุคลากรศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
ในภาคใต้. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม.สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- ชาญวิทย์ ยิกุสังข์. สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดชุมพร. ปรินญาณิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. สุราษฎร์ธานี :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2545.
- โชติ กัลยาณมิตร. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.
- ณรงค์ เส็งประชา. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2524.

- เดโช สานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2518.
- ต่อศักดิ์ บุญเสือ. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี. งานวิจัยส่วนบุคคล. ลพบุรี : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี, 2543. อัดสำเนา
- ทัศนาศ บุญทอง. “ทฤษฎีบทบาท : แนวคิดและการนำไปใช้ชีวิตในวิชาชีพพยาบาล,” ในวารสารพยาบาล4 (4) : 93 – 102 ; ตุลาคม – ธันวาคม 2525.
- เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- ธวัชชัย ภูสาหาร . ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยน้อมฤดี จงพยุหะ. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2538.
- นพพร การถัก. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร การรับรู้บทบาทการปฏิบัติงานของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (สาขารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- นวพร หะวานนท์ และคนอื่น ๆ . รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน. มปท. , 2543.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีเกี่ยวกับขนบประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2520.
- บรรพต วีระสัย. สังคมวิทยา – มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522. อัดสำเนา.
- บุญเลิศ จันทระ. “ไหว้ต้นไม้ใหญ่” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสุทัศน์ธรรมคุณ. กรุงเทพฯ : โบนัส พรินท์เพรส จำกัด, 2547.
- ประพันธ์ สุททาวาส. จิตวิทยาสังคม. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์กลางเวียง, 2522.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, สำนักงาน. โครงสร้างและภารกิจกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. 2545.
- ผกามาศ นกแก้ว. พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2544. ถ่ายเอกสาร
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2546.
- พรสวรรค์ พรกาญจนวงศ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล ในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2539.

- พิทักษ์ จอมเมือง. การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์. กศ.ม.
สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541. ถ่ายเอกสาร.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. สารคดีน่ารู้. กรุงเทพฯ : บัลลาลสาส์น, 2528.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2516.
- ไพชยนต์ สุรยาทิตย์. ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539. อัดสำเนา
กัญญา สาทร. บทบาทของศึกษานิเทศก์จังหวัด. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2521.
- มนัส อินทร์จันทร์. บทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด
ในเขตการศึกษา 3. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปัตตานี, 2540. อัดสำเนา
- มุฮัมหมัด อาฎีเยะฮ์ อัลฆ- อับรอซี. “หลักการศึกษานิกายอิสลาม” ใน อัล – ญิฮาด. 14 (105) :
58 – 59 ; กุมภาพันธ์ 2521.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- วันทนา ไชยกิจ. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุง
วัฒนธรรมของชาติ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
อัดสำเนา.
- วีระ จันทร์ปัญญาณี. ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการ
กลุ่มโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ . กศ.ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วีระ บำรุงรักษ์. “วัฒนธรรมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ และนโยบายวัฒนธรรมของชาติ”
ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ บริษัทประชาชน จำกัด. 2539.
- _____. “วัฒนธรรม” ใน งานวัฒนธรรมสัมพันธ์จังหวัดชายแดนภาคใต้. สตูล :
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสตูล, 2531.
- ศิลปากร, กรม. ถลุง ภูเก็ตและชายฝั่งทะเลอันดามัน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2513.
- สงขลา, จังหวัด. ข้อมูลจังหวัดสงขลา ปี 2548. สงขลา : จังหวัดสงขลา, 2548.
- สงบ ส่งเมือง และชาญณรงค์ เทียงธรรม. “จังหวัดสงขลา” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้
เล่ม 15. หน้า 5752 – 7588. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคาร
ไทยพาณิชย์, 2542.

- สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์, 2522.
- สถาพร ศรีศักดิ์. การประสานงานทางวัฒนธรรมไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ปรากฏในการละเล่น ล้อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2533. อัดสำเนา.
- สมชัย วุฒิปรีชา. “การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ,” สู่โฉมหน้าใหม่ของวัฒนธรรมกับการ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2537.
- สมนฤมล เพชรมณี. บทบาทของบ้านวัดและโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในจังหวัด สงขลา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี, 2543. อัดสำเนา
- สมนึก สุขวัฒนาภิรมย์. บทบาทในการส่งเสริมประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามของกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดในอำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538. อัดสำเนา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2524.
- สายพิณ เชื้อชูชาติ. การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. อัดสำเนา.
- สายสัมพันธ์ (นามแฝง) “ชะกาด” . ใน ประเด็นที่นารู้สำหรับการชำระชะกาดและการประกอบ ชุรกิจ. กรุงเทพฯ : จิรวังการพิมพ์, 2542.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- _____. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522 .
- สุภาวดี คูหาทอง. บทบาทที่คาดหวัง และการปฏิบัติงานของผู้ชำนาญการพิเศษด้านสาธารณสุข ตามการรับรู้ของตนเอง ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานในสำนักงานสาธารณสุข จังหวัด. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.

- สุริย์ สิงห์เจริญ. สภาพและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545. อัดสำเนา.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. กรุงเทพฯ : จูจีนไทย, 2537.
- โสภา ชูพิชัยกุล และอรทัย ชื่นมนุชย์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2515.
- อนุমানราชชน, พระยา. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ม.ป.ป..
มหาสารคาม, 2545. ถ่ายเอกสาร
- อนุต อะลา เมาคุดี. ระบอบชีวิตอิสลาม. แปลโดย บรรจง บินกาซัน พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ :
อัส อะมีน. 2542.
- อมรรัตน์ สอนคง. บทบาทในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอและศึกษาธิการ
จังหวัดในภาคใต้. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้,
2537. ถ่ายเอกสาร.
- อรุณ บุญชุม. ศาสนาอิสลามในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองศาสนูปถัมภ์, 2542.
- อรุณ ศิริพันธ์. บทบาทอิหม่ามในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2533. ถ่ายเอกสาร.
- อานนท์ อากาภิรมย์. สังคมวัฒนธรรมและประเพณี. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2519.
- อานนท์ อากาภิรมย์. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2526.
- อุคม หล้าเบ็ล๊ะ. บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544. ถ่ายเอกสาร.
- เอ็ม อับดุลมันนาน. เศรษฐศาสตร์อิสลาม. แปลโดย บรรจง บินกาซัน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : อิสลามิกอะเคเดมี, 2539.
- ฮานีฟะห์ หัยราเหม. บทบาทของมัศยิดในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัย
ทักษิณ, 2545. ถ่ายเอกสาร.
- Best, John W. Research in Education. 3 rd ed. New Jersey : Prentice Hall, 1977.
- Dember, William N. and Warm Joels. Psychology of Perception. London, N.Y. : Holf
Rinchart and Winston, 1977.
- Finergan, Marilyn. New Webster' Dictionary of The English Language. New York :
Consolidated Book Publishers, 1975.

Garrison Kc, Magoon R. Educational psychology. Columbus : Charles E. Meril Publishing, 1972.

Kast E. Fremont and Janess E. Rosenzweig. "Perception Formation and its effect on Behavior" in Organization Management A System and contingency Approach. New York : McGraw Hill, 1985.

Krejcie, Robert V. and Daryle W. Morgan. " Determining Sample Size for Research Activities," Journal of Educational and Psychological Measurement. 608 ; 1970.

Schrmerhorn, John R., Jame G. Hunt and Richard N. Osborn. Managing Organization Behavior. New York : John Willey's Son, 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
ศึกษาบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม
ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มี 3 ตอน คือ
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่าม
ในจังหวัดสงขลา
ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม
ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา
2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
3. คำตอบของท่านผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

กิตติพงษ์ แก้วยอดทอง
นิสิตปริญญาโท วิชาเอกบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตอนที่ 1

ข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจงโปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

	สำหรับผู้วิจัย
1. ลักษณะของชุมชน	1 []
☐ มีเฉพาะชาวไทยมุสลิม	
☐ มีทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม	
2. อายุของท่าน	2 []
☐ ต่ำกว่า 40 ปี	
☐ 40 - 50 ปี	
☐ สูงกว่า 50 ปี	
3. วุฒิการศึกษา	3 []
☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี	
☐ ปริญญาตรีขึ้นไป	

ตอนที่ 2

เป็นแบบวัดการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

กรุณาอ่านข้อความซึ่งเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา ซึ่งมีทั้งหมด 27 ข้อ ให้พิจารณาตอบตามความเป็นจริงตามที่ท่านรู้ ไม่แน่ใจ หรือไม่รู้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่อง รู้ ไม่แน่ใจ ไม่รู้ ให้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ตัวอย่าง

ข้อ	บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงาน	การรับรู้บทบาทการดำเนินงาน		
		รู้	ไม่แน่ใจ	ไม่รู้
0	ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามประเพณี	✓		
00	ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน			✓

จากตัวอย่างในข้อ 0 แสดงว่า อิหม่ามรับรู้บทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามประเพณี

ข้อ 00 แสดงว่า อิหม่ามไม่รู้บทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะ การแสดงพื้นบ้าน

ต่อไปนี้เป็นแบบวัดการรับรู้บทบาทที่ให้คุณตอบ จำนวน 27 ข้อ โปรดกรณตอบทุกข้อ

ข้อ	ข้อความ	การรับรู้บทบาทการดำเนินงาน		
		รู้	ไม่แน่ใจ	ไม่รู้
	ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม			
1.	ท่านมีหน้าที่ในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน			
2.	ท่านมีหน้าที่ในการศึกษาถึงสภาพปัญหาด้านวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน			
3.	ท่านมีหน้าที่ในการจัดทำทะเบียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชน			
4.	ท่านมีหน้าที่ในการจัดทำงบประมาณเพื่อใช้ในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน			
5.	ท่านมีหน้าที่ในการรณรงค์ประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดการตื่นตัวในการรักษาวัฒนธรรมในชุมชน			
6.	ท่านมีหน้าที่ในการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนในการที่จะธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน			
7.	ท่านมีหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม			
8.	ท่านมีหน้าที่ในการออกกฎระเบียบหรือปรับปรุงระเบียบเพื่อเอื้อต่อการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมในชุมชน			
9.	ท่านมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาวัฒนธรรมในชุมชน			
10.	ท่านมีหน้าที่ในการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมในชุมชน			
11.	ท่านมีหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมในชุมชน			

ข้อ	ข้อความ	การรับรู้บทบาทการดำเนินงาน		
		ใช่	ไม่แน่ใจ	ไม่รู้
12	ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม ท่านมีหน้าที่ในการติดตามสภาพความเหมาะสมของวัฒนธรรมที่มีใช้ในชุมชน			
13.	ท่านมีหน้าที่ในการติดตามความเหมาะสมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในชุมชน			
14.	ท่านมีหน้าที่ในการเลือกสรรวัฒนธรรมที่ควรได้รับการพัฒนาในชุมชน			
15.	ท่านมีหน้าที่ในการจัดหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับชุมชน			
16.	ท่านมีหน้าที่ในการประสานสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับชุมชน			
17.	ท่านมีหน้าที่ยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่มีการริเริ่มสร้างสรรค์งานวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับชุมชน			
18.	ท่านมีหน้าที่ติดตามและประเมินผลการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในชุมชน			
19.	ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม ท่านมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานในชุมชน ได้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม			
20.	ท่านมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงาน ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน			

ข้อ	ข้อความ	การรับรู้บทบาทการดำเนินงาน		
		ใช่	ไม่แน่ใจ	ไม่รู้
21.	ท่านมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานได้ศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมของชุมชน			
22.	ท่านมีหน้าที่สนับสนุนในการออกกฎระเบียบหรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม			
23.	ท่านมีหน้าที่สนับสนุนในการทำแผนสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับชุมชน			
24.	ท่านมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานได้มีการจัดหางบประมาณทางวัฒนธรรมสำหรับชุมชน			
25.	ท่านมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้หน่วยงานในชุมชนได้จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานด้านวัฒนธรรม			
26.	ท่านมีหน้าที่สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานได้ประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมงานวัฒนธรรมในชุมชน			
27.	ท่านมีหน้าที่สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานได้มีการติดตามผล และประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมงานวัฒนธรรมในชุมชน			

ตอนที่ 3

แบบสอบถามบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่สองนี้เป็นข้อความที่เกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมีจำนวน 27 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน โปรดอ่านข้อความแต่ละข้ออย่างละเอียด และขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องบทบาทการดำเนินงานเพียงข้อเดียวที่ตรงกับบทบาทการดำเนินงานของท่าน

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ	บทบาทการดำเนินงาน					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
0	ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามประเพณี				✓		[]
00	ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศิลปะการ แสดงพื้นบ้าน.....		✓				[]

จากตัวอย่างในข้อ 0 แสดงว่า อิหม่ามมีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามประเพณีอยู่ในระดับน้อย

ข้อ 00 แสดงว่า อิหม่ามมีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศิลปะ การแสดงพื้นบ้านอยู่ในระดับมาก

ภาคผนวก ข

แบบประเมินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

(แบบวัดการรับรู้บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อต่อไปนี้ ตรงตามเนื้อหาในคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ระบุไว้หรือไม่ แล้วเขียนผลการพิจารณาของท่านโดยทำเครื่องหมายลงในช่องคะแนนการพิจารณา ตามข้อคิดเห็นของท่าน

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง +1 ถ้าแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าคำถามข้อนั้นตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง -1 ถ้าแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นไม่ตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

คำนิยาม	รายการคำถาม	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
<p>1. การรับรู้บทบาท หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจ ตามความรู้สึที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามในจังหวัดสงขลาที่เกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ การพัฒนา และการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม</p> <p>1.1 การรับรู้บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึที่เกิดขึ้นในจิตใจของอิหม่ามที่เกี่ยวกับการพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน ความเข้าใจและความ</p>	<p>1. ท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพของวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน.....</p> <p>2. ท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน.....</p> <p>3. ท่านได้จัดทำทะเบียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชน.....</p> <p>4. ท่านได้จัดทำงบประมาณในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน.....</p> <p>5. ท่านจัดให้มีการรณรงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

คำนิยาม	รายการคำถาม	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล และหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ การ ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริม กิจกรรมทางวัฒนธรรม การ ติดตามและประเมินผล	25. ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือ หน่วยงานได้จัดหางบประมาณที่ใช้ในการ พัฒนาวัฒนธรรมในชุมชน.....
	26. ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วย งานได้มีการประชาสัมพันธ์การดำเนิน กิจกรรมที่ส่งเสริมงานวัฒนธรรมในชุมชน...
	27.ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วย งานได้มีการติดตามและประเมินผลการ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมงานวัฒนธรรมใน ชุมชน.....

แบบประเมินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

(แบบวัดการปฏิบัติตามบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อต่อไปนี้ ตรงตามเนื้อหาในคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ระบุไว้หรือไม่ แล้วเขียนผลการพิจารณาของท่าน โดยทำเครื่องหมายลงในช่องคะแนนการพิจารณา ตามข้อคิดเห็นของท่าน

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง +1 ถ้าแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าคำถามข้อนั้นตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง -1 ถ้าแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นไม่ตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ ระบุไว้จริง

คำนิยาม	รายการคำถาม	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
<p>2. บทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม</p> <p>หมายถึงการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรม ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรม และการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม</p> <p>2.1 บทบาทในการส่งเสริมงานด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม</p> <p>หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ใน</p>	<p>1. ท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพของวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน.....</p> <p>2. ท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน.....</p> <p>3. ท่าน ได้จัดทำทะเบียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชน.....</p> <p>4. ท่าน ได้จัดทำงบประมาณในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน.....</p> <p>5. ท่าน จัดให้มีการรณรงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

คำนิยาม	รายการคำถาม	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
การศึกษาค้นคว้าของคนรุ่น หลังเช่นการศึกษาสภาพ ปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการ อนุรักษ์จัดท่างประมาณเพื่อ วัฒนธรรมทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับชาติ การ จัดทำทะเบียนผลิตผลทาง วัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ การจัดท่างประมาณเพื่อ การสนับสนุนงานอนุรักษ์ วัฒนธรรม การรณรงค์ เพื่อให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักในคุณค่าและให้ ความร่วมมือในงานอนุรักษ์ วัฒนธรรม การปรับปรุง หรือออกกฎระเบียบให้เอื้อ ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์งาน อนุรักษ์วัฒนธรรม การยก ย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือ หน่วยงานที่ประสบ ความสำเร็จในงานอนุรักษ์ วัฒนธรรม การติดตามและ ประเมินผล	6. ท่านได้สร้างความตระหนักให้กับชุมชน ในการที่จะธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน..... 7.ท่านได้สร้างความร่วมมือกับบุคคลและ หน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการรักษาไว้ ซึ่งวัฒนธรรม..... 8. ท่านได้มีการออกกฎระเบียบหรือ ปรับปรุงข้อระเบียบเพื่อเอื้อต่อการพิทักษ์ รักษาวัฒนธรรมของชุมชน..... 9. ท่านได้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการรักษาวัฒนธรรมในชุมชน..... 10. ท่านได้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ บุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ในการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมในชุมชน..... 11. ท่านได้ติดตามและประเมินผลการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน.....

คำนิยาม	รายการคำถาม	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล และหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ การ ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริม กิจกรรมทางวัฒนธรรม การ ติดตามและประเมินผล	25. ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือ หน่วยงานได้จัดหางบประมาณที่ใช้ในการ พัฒนาวัฒนธรรมในชุมชน.....
	26. ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วย งานได้มีการประชาสัมพันธ์การดำเนิน กิจกรรมที่ส่งเสริมงานวัฒนธรรมในชุมชน...
	27.ท่านได้สนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วย งานได้มีการติดตามและประเมินผลการ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมงานวัฒนธรรมใน ชุมชน.....

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์

(สำเนา)

ที่ ศธ 0531.18/1307

มหาวิทยาลัยทักษิณ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

6 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน อาจารย์ ดร.เรวดี กระโหมวงค์

มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่า นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาค 2 ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยทักษิณ
นิสิตผู้นี้กำลังดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. อาจารย์ ดร.อิศรฐ์ รินไชสง	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.จรัส อติวิทยากรณ์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	กรรมการ

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามพร้อมข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไป
ปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ประดิษฐ์ มีสุข

(รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ มีสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร 0 – 7444-3988

(สำเนา)

ที่ ศธ 0531.18/1308

มหาวิทยาลัยทักษิณ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

6 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน อาจารย์ ดร.สมจิตร อุดม

มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่า นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาค 2 ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

นิสิตผู้นี้กำลังดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. อาจารย์ ดร.อิศรภรณ์ รินไชสง	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.จรัส อติวิทยากรณ์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	กรรมการ

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามพร้อมข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อจะได้
นำไปปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ประคิษฐ์ มีสุข

(รองศาสตราจารย์ประคิษฐ์ มีสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร 0-7444-3988

(สำเนา)

ที่ ศธ 0531.18/1309

มหาวิทยาลัยทักษิณ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

6 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน นายจรูญ นราคร

มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่า นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาค 2 ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

นิสิตผู้นี้กำลังดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. อาจารย์ ดร.อิศรฐ์ รินไธสง	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.จรัส อติวิทยากรณ์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	กรรมการ

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามพร้อมข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อจะได้
นำไปปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ประคิษฐ์ มีสุข

(รองศาสตราจารย์ประคิษฐ์ มีสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร 0 – 7444-3988

(สำเนา)

ที่ ศธ 0531.18/1310

มหาวิทยาลัยทักษิณ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

6 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน นายสังกร รักชูชื่น

มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่า นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง เป็นนิติระดับปริญญาโท
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาค 2 ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยทักษิณ
นิสิตผู้นี้กำลังดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. อาจารย์ ดร.อิศรฐ์ รินไธสง	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.จรัส อติวิทยากรณ์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	กรรมการ

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามพร้อมข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อจะได้
นำไปปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ประดิษฐ์ มีสุข

(รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ มีสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร 0 – 7444-3988

(สำเนา)

ที่ ศธ 0531.18/1311

มหาวิทยาลัยทักษิณ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

6 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน นายอาซิส พิทักษ์कुมพล

มหาวิทยาลัยทักษิณ ขอรับรองว่า นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง เป็นนิติระดับปริญญาโท
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาค 2 ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

นิสิตผู้นี้กำลังดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทในการส่งเสริมการ
ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอิหม่ามในจังหวัดสงขลา

โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. อาจารย์ ดร.อิศรฐ์ รินไธสง	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.จรัส อติวิทยากรณ์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	กรรมการ

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามพร้อมข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อจะได้
นำไปปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ประคิษฐ์ มีสุข

(รองศาสตราจารย์ประคิษฐ์ มีสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร 0 – 7444-3988

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายกิตตพงษ์ แก้วยอดทอง
วัน เดือน ปี เกิด	26 พฤษภาคม 2511
สถานที่เกิด	ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	47 หมู่ที่ 6 ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักวิชาการวัฒนธรรม 6 ว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2524	ประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดเกษมรัตน์ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
พ.ศ.2527	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนจะนะวิทยา อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
พ.ศ.2529	ปวช. จากวิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
พ.ศ.2531	อ.ศศ (อนุปริญาศิลปศาสตร์) วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2533	กศ.บ.(การแนะแนว) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2550	กศ.ม.(การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา